

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1925 kl. 3 e. m.

Utlåtande angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

(4:e avd.)

Postverket.

1:o I den till riksdagen den 2 januari 1925 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1925—1926 har Kungl. Maj:t i avseende å postverket, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen (punkt 1) att för inköp av inventarier för postverkets behov för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Inköp av inventarier.
[1.]*)

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet sid. 1—7.

För inköp av inventarier hava anvisats, för åren 1920 och 1921 — inberäknat anslagen å tilläggsstat — 700,000 respektive 1,200,000 kronor, för år 1922 800,000 kronor och för tiden 1 januari—30 juni 1923 400,000 kronor. För vartdera av budgetåren 1923—1924 och 1924—1925 har för ändamålet anvisats ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har i skrivelse den 12 september 1924 anhållit om ett anslag för ovannämnda ändamål av 950,000 kronor.

Ifrågavarande anslag är avsett för inköp av vissa för posttjänsten nödvändiga artiklar, sådana som skriv-, räkne- och stämpelmaskiner, bokföringsmaskiner, kassaförvaringsrum, vissa skåp, fack, stolar och andra möbler, postväskor, velocipeder, vågar, kontorsur, mattor m. m.; vidare har för anskaffning av maskiner och verktyg till postverkets verkstad, blankettryckeri med bokbinderi samt frimärkstryckeri ett belopp av cirka 100,000 kronor ansetts erforderligt. Dessutom skulle ett belopp av 250,000 kronor från anslaget disponeras för vidare utveckling av diligenstrafiken och postverkets lokala motorfordonsdrift ävensom för ytterligare inköp av elektriska plattformsvagnar, s. k. traktorer, att användas för posttransporter å bangårdarna.

*) Hänvisar till punkt i statsrådsprotokollet.

Departementschefen, som föreslagit en nedsättning av det begärda anslagsbeloppet till 700,000 kronor, har i ärendet anfört följande:

»Av styrelsens redogörelse framgår, att styrelsens anslagsäskande till den mest betydande delen avser sådana inventarieanskaffningar, som erfordras för poströrelsens normala utveckling eller påkallas av den nya postgirorörelsens införande. Om dessa inventarieanskaffningar, på sätt under nuvarande förhållanden måste ske, inskränkas till det allra oundgängligaste, synes en nedsättning möjlig i de av styrelsen i dessa hänseenden äskade beloppen.

Den av styrelsen anordnade trafiken med automobilomnibusar för kombinerad person- och postbefordran har numera pågått under så lång tid, därav en hel vinter, att man kan något överblicka dess resultat. Sålunda har, enligt vad jag inhämtat, trafiken å samtliga postdilignslinjer under vintern 1923—1924, om än å linjerna i Norrlands kusttrakter en del rubbningar vållats av snöförhållandena, i stort sett kunnat utföras på ett fullt tillfredsställande sätt. Passagerarfrekvensen har varit jämförelsevis livlig å samtliga linjer; å några linjer har dock postverket haft att uthärda en hård konkurrens från enskilda företagare, vilka i flera fall dragit fördel av den vägröjning, som de för framkomlighet i djup snö särskilt konstruerade postdilignserna utfört. För tiden från trafikens början å respektive linjer intill den 1 juli 1924 hava på samtliga linjer inkomsterna av passageraravgifterna uppgått till 177,209 kronor 65 öre och utgifterna för driften, däri inberäknade jämväl kostnader för automobilernas underhåll och reparation samt ränta och amortering å det i fordonen nedlagda kapitalet ävensom försäkringsavgifter, till 266,499 kronor 51 öre, vadan utgifterna överstigit inkomsterna med 89,289 kronor 86 öre. Då emellertid postverket samtidigt å dessa linjer beräknas hava i kostnader för posttransporter inbesparat 132,360 kronor, har inrättande av ifrågavarande diligenstrafik intill ovannämnda dag medfört en minskning av postverkets utgifter för postbefordringen å omförmälda vägsträckor med 43,070 kronor 14 öre eller med ungefär en tredjedel. Den hittillsvarande erfarenheten av denna postverkets rörelsegren synes alltså giva vid handen, att postverkets kostnader för posttransporterna därigenom i rätt avsevärd mån kunnat nedbringas. Ifrågavarande trafik har därjämte ej minst för övre Norrland en synnerligen viktig uppgift såsom ägnad att förbättra kommunikationerna i flera i dylikt avseende eljest mycket vanlottade trakter, särskilt under de tider av året, då vägarna icke äro framkomliga för vanliga automobiler. Det synes därför önskvärt, att medel i en ej alltför begränsad omfattning ställas till förfogande för ytterligare utveckling av denna omnibustrafik.

Vid ingången av budgetåret 1924—1925 förefanns, enligt vad jag inhämtat, en reservation å inventarieanslaget å omkring 327,000 kronor, vadan, med inberäknande av det beviljade anslaget å 500,000 kronor, tillhoppa 827,000 kronor äro tillgängliga under nämnda budgetår. Det torde kunna förutsättas, att belastningen av ifrågavarande anslag hålles nere så mycket som möjligt, så att någon besparing å anslaget kan förefinnas vid ingången av nästkommande budgetår. Med hänsyn härtill och då, såsom ovan antytts, vissa begränsningar torde kunna äga rum i avseende å den inventarieanskaffning, varför medel nu av

styrelsen äskas, anser jag mig böra föreslå en nedsättning i styrelsens anslags-
äskande till 700,000 kronor.»

Om i betraktande tages, att för inventarieanskaffningen vid postverket jämväl stå till förfogande de avsättningar, som årligen göras till verkets förnyelsefond, framstår det nu begärda beloppet, även efter den av departementschefen förordade nedsättningen till 700,000 kronor, såsom tämligen betydande. Det synes emellertid vara av vikt att icke en alltför stor beskärning företages i anslag, vilka av generalpoststyrelsen begäras för anskaffning av de nya mekaniska hjälpmedel av olika slag, som med teknikens fortskridande utveckling numera erfordras för ett rationellt bedrivande av poströrelsen inom dess skilda grenar. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka någon ytterligare nedsättning av anslaget. Vad särskilt angår den av postverket bedrivna passagerarbefordringen å vissa sträckor, företrädesvis i Norrland, vill utskottet erinra, att frågan om igångsättandet av dylik trafik utefter en landsvägslinje alltid underkastas Kungl. Maj:ts prövning, varvid järnvägsstyrelsens yttrande först plägar inhämtas.

*Utskottets
yttrande.*

Med tillstyrkande alltså av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, hemställer utskottet,

att riksdagen må för *inköp av inventarier för postverkets behov* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Telegrafverket.

2:o) Kungl. Maj:t har (punkt 2) beträffande telegrafverket föreslagit riksdagen medgiva, att för inköp av för telegrafverkets räkning av riksbankshuset i Falun samt tillbyggnad av nämnda hus må av i statsrådsprotokollet omnämnda besparade anslagsmedel för telegrafverket användas ett belopp av 365,000 kronor.

**Inköp av
fastighet
m. m. i
Falun.
[2.]**

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 10—14 av statsrådsprotokollet.

Ifrågavarande förslag avser inköp för telegrafverkets räkning av riksbankshuset i Falun — där post och telegraf för närvarande äro inrymda — för ett pris av 265,000 kronor samt fastighetens om- och tillbyggnad, så att post- och telegrafverken erhöles mera tillfredsställande lokaler inom byggnaden, varvid dock riksbanken alltjämt tillsvidare skulle beredas tillfälle disponera sitt nuvarande utrymme inom fastigheten.

Tillbyggnaden av fastigheten och omändringsarbetena inom densamma äro avsedda att utföras i huvudsaklig överensstämmelse med ett av professorn Lallerstedt uppgjort förslag. Detta förslag hade ursprungligen, enligt vad den i statsverkspropositionen lämnade redogörelsen utvisar, avsett tillbyggnad av huset med en flygel i två våningar jämte källarvåning och omfattande:

i källarvåningen förrådslokaler m. m. för telegrafverket samt reservutrymme för postkontoret,

på nedre botten utrymme för utvidgning av postkontoret samt lokal för överkoppling och reläer m. m. för telefonstationen, och

en trappa upp telefonsal.

För att söka nedbringa kostnaden har telegrafstyrelsen sedermera, på sätt styrelsen i skrivelse den 27 augusti 1924 meddelat, låtit utarbета ett nytt förslag, grundat på en något kortare tillbyggnad, men med större höjd och med tillgodogörande även av en del av den gamla vinden till telefonsal. Kostnaden har härigenom kunnat nedbringas till 180,000 kronor, varav emellertid 80,000 kronor komma på ändringar inom den gamla byggnaden och därför bära avföras på driftkostnader. Det behöfliga anslaget för kapitalökning reduceras sålunda till 100,000 kronor.

Rörande finansieringen av de kapitalökningsanslag för telegrafverket för budgetåret 1925—1926, varom vore fråga, har departementschefen anfört följande:

»Innan jag ingår på den närmare behandlingen av telegrafstyrelsens äskanden under denna rubrik, torde få erinras, att i nästlidet års statsverksproposition anmälades, att åtskilliga tidigare beviljade anslag för telegrafverket icke inom de närmaste åren syntes komma att tagas i anspråk för sitt ursprungliga ändamål, såvitt kunde förutses, åtminstone ej i full omfattning. Dessa medel voro följande:

1) av det av riksdagen å riksstaten för år 1918 för inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning anvisade reservationsanslaget av 2,475,000 kronor, till den del detsamma avsåg inköp av tomt samt uppförande av en förrådsbyggnad i Krylbo för en sammanlagd kostnad av 85,000 kronor	kronor	65,000;
2) av det av riksdagen å riksstaten för år 1921 för inköp av fastigheten nr 13 i kvarteret Pelarbacken större i Stockholm samt för påbörjande därstädes av en telefonstationsbyggnad anvisade reservationsanslaget av 351,000 kronor..	»	89,000;
3) det av riksdagen å samma riksstat för inköp av fastigheten nr 4 i kvarteret Morellträdet i Stockholm samt för påbörjande därstädes av en telefonstationsbyggnad anvisade reservationsanslaget av 400,000 kronor.....	»	400,000;
4) de av riksdagen å riksstaterna för åren 1921 och 1922 för uppförande av en gemensam byggnad för telegraf- och postverkens behov i Sveg anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 250,000 kronor.....	»	250,000;
5) de av riksdagen å riksstaterna för åren 1921 och 1922 för tillbyggnad av den telegrafverket tillhöriga byggnaden å fastigheten nr 20 i Söderhamns första kvarter anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 170,000 kronor	»	170,000;
eller tillhoppa kronor		974,000.

Departementschefen föreslog, att av berörda belopp de för uppförande av förrådsbyggnad i Krylbo och stationsbyggnad i Sveg avsedda medlen om tillhoppa 315,000 kronor skulle i första hand tagas i anspråk för en del av de ändamål, för vilka telegrafstyrelsen äskat nya anslag. Då av sistberörda belopp

genom statsmakternas beslut endast disponerades 215,000 kronor, återstå alltså av ifrågavarande besparade anslagsmedel 759,000 kronor.

Telegrafstyrelsen anmäler nu, att de under åren 1923 och 1924 avslutade husbyggnadsarbetena kunnat utföras för avsevärt lägre belopp än det beräknade och att sålunda å anslagen till stationsbyggnader i Enköping, Strömsund, Vilhelmina och Motala uppkommit besparingar å tillhoppa minst 250,000 kronor.

Sammanlagt finnas sålunda anslagsmedel för telegrafverket till ett belopp av omkring 1,000,000 kronor disponibla för nya kapitalökningsutgifter. Telegrafstyrelsen har hemställt om beredande av medel för av styrelsen föreslagna ändamål med tillhoppa 1,031,000 kronor. På sätt jag nedan under varje särskild punkt kommer att närmare utveckla, anser jag mig emellertid ej kunna föreslå, att mer än sammanlagt 441,000 kronor nu disponeras, och torde detta belopp i första hand utgå dels av återstående 100,000 kronor å förberörda för uppförande av förrådsbyggnad i Krylbo och stationsbyggnad i Sveg avsedda medel om tillhoppa 315,000 kronor, dels av ovannämnda besparingar, sammanlagt omkring 250,000 kronor, å anslag för stationsbyggnader i Enköping, Strömsund, Vilhelmina och Motala, dels ock av icke disponerad del å 89,000 kronor av det för inköp av fastigheten nr 13 i kvarteret Pelarbacken större i Stockholm m. m. anvisade anslaget.»

Med hänsyn till den i propositionen lämnade utredningen om det stora behovet av förbättrade lokaler för telegrafverket i Falun vill utskottet tillstyrka, att ifrågavarande om- och tillbyggnadsplan, om vars genomförande förslag redan år 1919 framlades från telegrafstyrelsen, förverkligas i den något begränsade omfattning, som nu avses.

Utskottet hemställer,

*Utskottets
yttrande.*

att riksdagen må medgiva, att för *inköp för telegrafverkets räkning av riksbankshuset i Falun* samt tillbyggnad av nämnda hus må av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för telegrafverket användas ett belopp av 365,000 kronor.

3:o) Kungl. Maj:t har (punkt 3) föreslagit riksdagen medgiva, att för inköp för telegrafverkets räkning av tomten nr 3 i kvarteret Granen i Södertälje med därå uppförda byggnader må av i statsrådsprotokollet omförmälda besparade anslagsmedel för telegrafverket användas ett belopp av 23,000 kronor.

**Inköp av
tomt i
Södertälje.
[3.]**

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet sid. 15 och 16.

I Södertälje äro telegrafverkets telefon- och telegrafstationer inrymda i två särskilda, från varandra helt skilda lägenheter. Anledningen härtill är, enligt vad telegrafstyrelsen framhållit, följande. Då telegrafverket år 1918 inköpte aktiebolaget Stockholmstelefoners samtliga telefonanläggningar, fanns i Södertälje, förutom telegrafverkets i en förhyrd lägenhet inrymda station,

jämväl en av nämnda bolag inrättad telefonstation, vilken var inrymd i en av bolaget för ändamålet i samhället förhyrd lägenhet. Genom berörda köp övertog telegrafverket bolagets hyreskontrakt till ifrågavarande lägenhet. Att vid sammanslagningen av näten inrymma lokalerna för telegrafverkets hela verksamhet i Södertälje i endera lägenheten var emellertid av utrymmesskäl omöjligt. Det befanns då ändamålsenligast att tills vidare så ordna lokalfrågan, att telegrafverkets telefonstation flyttades från den av telegrafverket förhyrda lägenheten till den från bolaget övertagna.

Att en och samma stations lokaler äro inrymda i två fastigheter, anses vara en otillfredsställande anordning, allra helst i fråga om en station av Södertälje storlek. På detta sätt försvåras icke blott möjligheten för stationsföreståndaren att effektivt övervaka arbetet på de olika avdelningarna utan även ett effektivt utnyttjande av personalen.

För att framdeles kunna vid tillfälle genom nybyggnad på lämplig redan nu reserverad tomt avhjälpa dessa missförhållanden och i avsikt att i möjligaste mån undvika att nedlägga onödiga kostnader å ett jordkabelnät, som vid en nödvändig framtida förflyttning av telefonstationen kanske måste omläggas, har ifrågavarande tomtområde ansetts böra inköpas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att för inköp för telegrafverkets räkning av *tomten nr 3 i kvarteret Granen i Södertälje* med därå uppförda byggnader må av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för telegrafverket användas ett belopp av 23,000 kronor.

Gäldande av
skuld, in-
tecknad
i fastighet i
Nynäshamns
köping.

[4.]

4:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 4) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för telegrafverket må för *gäldande av skuld, intecknad i den telegrafverket tillhöriga fastigheten nr 142 i kvarteret Malmen i Nynäshamns köping*, användas ett belopp av 53,000 kronor.

Fortsatt ut-
veckling av
statens tele-
fon- och
telegraf-
väsende.

[5.]

5:o) Kungl. Maj:t har (punkt 5) föreslagit riksdagen att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 20—24 av åberopade statsrådsprotokollet.

För fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har riksdagen för budgetåret 1924—1925 anvisat 17,500,000 kronor, varav 10,000,000 kronor voro avsedda till avbetalning enligt kontraktet med aktiebolaget Stock-

holmstelefon angående inköp av det enskilda telefonnätet i Stockholm med omnejd.

I skrivelse den 27 augusti 1924 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1925—1926. Styrelsen meddelar härvid till en början, att av tidigare för ändamålet anvisade medel vid 1923 års utgång återstodo 12,947,639 kronor 44 öre, att av de för arbetsåret 1924 sålunda tillgängliga medlen 20,447,639 kronor 44 öre ett belopp av 12,087,875 kronor beräknades disponeras under år 1924 samt att återstoden, 8,359,764 kronor 44 öre, syntes komma att förslå för tiden till den 1 juli 1925.

Styrelsen anför vidare, att ökningen i abonnentantal nu syntes vara i det närmaste normal och att man måste förutse en ännu större ökning, när de nyligen nedsatta abonnemangstaxorna hunne göra sig gällande och ingå i allmänhetens medvetande. Denna ökning medförde ökad kapitalinvestering, icke blott direkt för de nya abonnenternas inkoppling, utan även för anordnande av nya reserver i kabelnät och stationer. Men det vore icke nog att förutse medel för dessa nödvändiga utvidgningar samt de stora stationernas automatisering; även för riksnätets utvidgning måste arbeten företagas, dels genom anläggning av nya ledningar på sådana sträckor, där trafiken blivit för stor, dels genom nedläggande av kablar, där detta ur trafik- och underhållssynpunkt bleve ändamålsenligt. Likaså måste medel finnas till förfogande för radiorörelsens utveckling och förbättring. För en eventuell telefonkabel till Finland syntes böra beräknas ett belopp av omkring 2,000,000 kronor. Styrelsen beräknade, att ett anslag av 12,000,000 kronor skulle motsvara det nödvändigaste behovet för telefon- och telegrafväsendets utveckling under budgetåret 1925—1926.

Beträffande betalning av ännu ogulden del av köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefoners telefonnät har styrelsen omförmålt, hurusom Allmänna telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, vilket bolag övertagit aktiebolaget Stockholmstelefoners rättigheter och skyldigheter, till telegrafstyrelsen meddelat, att i början av år 1927 rätt till konvertering inträdde för annat bolagets obligationslån och att bolaget hade för avsikt att då till ett lån sammanföra sina nuvarande obligationslån. Bolaget hade därför hos telegrafstyrelsen anhållit, att tidpunkten för erläggandet av betalningen för tolv den 1 juli 1925 förfallande köpeskillingsreverser å var och en 500,000 kronor eller sammanlagt 6,000,000 kronor måtte framflyttas till den 1 april 1927, samt förklarat sig villigt att, under förutsättning att denna bolagets ansökan bifölles, sänka den nu å reverserna med 6 % utgående räntan till samma räntesats, som statsverket den 1 juli 1925 kunde komma att betala för penningmedel, som vid denna tidpunkt av detsamma upplånades.

Däremot vore alltjämt avsett, att en av staten utställd, likaledes sagda den 1 juli 1925 förfallande ytterligare köpeskillingsrevers å 973,583 kronor 91 öre jämte ränta på förfallodagen skulle gäldas, vartill åtginge i runt tal 1,000,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att för fortsatt utveck-

ling av statens telefon- och telegrafväsende måtte för budgetåret 1925—1926 anvisas 13,000,000 kronor.

Departementschefen har ansett att det av telegrafstyrelsen begärda beloppet borde sänkas till 10,000,000 kronor och har därvid anfört bl. a. följande:

»I sitt anslagsäskande för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1925—1926 har telegrafstyrelsen inbegripit ett belopp av omkring 2,000,000 kronor för Sveriges andel i kostnaderna för en telefonkabel till Finland. Beträffande denna fråga må erinras, att 1922 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 263, i ämnet, medgivit, att en telefonkabel, som vore avsedd att inköpas från utlandet och att utläggas mellan Sverige och Finland över Åland, finge, i vad anginge Sveriges andel, i riket tullfritt införas, och får riksdagen sålunda härmed anses hava tagit ställning till frågan om förevarande kabels utläggande. Därest beslut under närmaste tiden kommer att fattas om Finlands deltagande i kostnaderna för ifrågavarande kabel, torde medel från svensk sida böra för ändamålet beredas under budgetåret 1925—1926.

Vad angår frågan om gäldande av återstående ogulden del av köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefonns telefontät, synes ej vara något att erinra mot telegrafstyrelsens framställning om uppskov med inlösen av ovan omförmälda tolv reverser å tillhoppa 6,000,000 kronor. Jag har därför för avsikt att framdeles föreslå Kungl. Maj:t att medgiva dylikt uppskov på de av telegrafstyrelsen och fullmäktige i riksgäldskontoret angivna villkor. Vid bifall här- till skulle nu medel endast behöva äskas för inlösen av ovan omförmälda revers å 973,583 kronor 91 öre.

För fyllande av det mest trängande medelsbehovet under budgetåret 1925—1926 för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har styrelsen förutom medel för inlösen av nyssnämnda revers ansett ett belopp av 12,000,000 kronor erforderligt. På grund av rådande ekonomiska förhållanden och då det icke synes uteslutet, att av tidigare för ifrågavarande ändamål anvisade medel en väsentlig del skall kunna besparas till budgetåret 1925—1926, anser jag mig böra föreslå en nedsättning i styrelsens anslagsäskande sålunda, att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende — inberäknat medel för anläggande av ovanberörda kabel samt för inlösen av omförmälda revers å 973,583 kronor 91 öre — för budgetåret 1925—1926 anvisas 10,000,000 kronor. Jag förutsätter härvid, att för den händelse omförmälda kabelanläggning ej kommer till stånd under nämnda budgetår, ett mot kostnaderna härför svarande belopp reserveras till följande budgetår.»

*Utskottets
yttrande.*

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, innefattar det av Kungl. Maj:t under denna punkt äskade anslaget jämväl ett belopp av omkring 2,000,000 kronor till en telefonkabel mellan Sverige och Finland. Beträffande det härutinnan återopade, av 1922 års riksdag fattade beslutet vill utskottet erinra, att detta endast avsåg den begränsade frågan huruvida vid import av en dylik kabel till Sverige, avsedd att sedermera utläggas mellan de båda länderna, dispens borde lämnas från skyldighet att i vanlig ordning vid införsel till riket erlägga tull.

Om utskottet likvisst anser önskvärt att ifrågavarande nya kabelförbindelse mellan Sverige och Finland kan komma till stånd, och finner goda skäl tala för företagets förverkligande, i den mån de ekonomiska betingelserna härför visa sig föreligga, vill dock utskottet framhålla, hurusom frågan om möjligheterna

till kabelanläggningens genomförande alltså synes befinna sig på ett sådant förberedande stadium, att medel för ändamålet knappast torde behöva finnas tillgängliga redan under budgetåret 1925—1926.

Med hänsyn härtill har utskottet ansett det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet kunna begränsas till 8,000,000 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke funnit anledning till erinran mot departementschefens under denna punkt framställda förslag, får alltså hemställa,

att riksdagen må för *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

Statens järnvägar.

6:o Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6) att för omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m. för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 29—33 av åberopade statsrådsprotokoll.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i proposition, nr 171, gjorda framställning i ämnet har 1923 års riksdag dels bemyndigat Kungl. Maj:t att under viss angiven förutsättning å statens vägnar godkänna det mellan delegerade för staten och Stockholms stad den 15 februari 1923 träffade preliminära avtalet rörande Stockholms bangårdsfråga, dels ock för de i berörda avtal avsedda arbetena för omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m. för budgetåret 1923—1924 anvisat ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor. Därefter har för ändamålet för budgetåret 1924—1925 anvisats ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor.

Sedan ovanberörda förutsättning uppfyllts, har Kungl. Maj:t genom brev den 25 maj 1923 å statens vägnar godkänt förenämnda avtal samt uppdragit åt järnvägsstyrelsen att utföra ifrågavarande arbeten ävensom att vidtaga övriga på styrelsen ankommande åtgärder för bringande i verkställighet av avtalet.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten hava beräknats till 15,450,000 kronor, och har det förutsatts, att 3,900,000 kronor skola utgå av förnyelsefondsmedel och 11,550,000 kronor av riksdagen anvisas såsom särskilt anslag.

Enligt en inom järnvägsstyrelsen upprättad, i nästlidet års statsverksproposition omförd plan för arbetenas bedrivande skulle behovet av medel under byggnadstiden ställa sig på följande sätt: budgetåret 1923—1924 2,500,000 kronor, därav 650,000 kronor ur förnyelsefonden, 1924—1925

Omläggning
av västra
stam-
banans in-
gångslinje
över Ham-
marbyleden
samt för-
bättrade an-
ordningar
vid Stock-
holms cen-
tralstation
m. m.
[6.]

5,300,000 kronor, därav 1,150,000 kronor ur förnyelsefonden, 1925—1926 4,550,000 kronor, därav 1,500,000 kronor ur förnyelsefonden, 1926—1927 2,900,000 kronor, därav 600,000 kronor ur förnyelsefonden, och 1927—1928 200,000 kronor. De för de två förstnämnda budgetåren erforderliga anslagsbeloppen, tillhopa 6,000,000 kronor, hava, såsom ovan antytts, beviljats, och i enlighet med berörda plan skulle nu för budgetåret 1925—1926 anvisas ett anslag av 3,050,000 kronor.

Järnvägsstyrelsens av departementschefen tillstyrkta förslag innebär emellertid, att för arbetenas bedrivande för nästkommande budgetår allenast ett anslag å 1,000,000 kronor skulle anvisas.

Såsom motivering härför har järnvägsstyrelsen anfört bl. a. följande:

De hittills bedrivna yttre arbetena hade till största delen varit förlagda till Norrtulls station, vars ombyggnad beräknades vara i allt huvudsakligt fullbordad redan hösten 1924 och vars kostnader kunnat hållas inom ramen för det på sin tid uppgjorda kostnadsförslaget. Vidare hade bedrivits terrasseringsarbeten för västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden, varjämte å centralstationen vissa förberedande röjnings- och spårläggnings- med flera arbeten igångsatts. Vidkommande åter bron över Hammarbyleden hade konstruktions- och andra förberedande arbeten härför bedrivits i sådan omfattning, att man våren 1924 var beredd att infordra entreprenadanbud å vissa delar av brobyggnadsarbetet. Vid samma tidpunkt begärdes emellertid från Stockholms stad, att utredning på stadens bekostnad skulle verkställas rörande möjligheten att kombinera den blivande järnvägsbron med en för gatutrafik avsedd bro. Oaktat en dylik utredning säkerligen komme att draga ut på tiden, så att järnvägsbron icke skulle hinna fullbordas inom den i ovannämnda avtal härför stipulerade tiden, den 1 januari 1927, ansåg sig styrelsen böra tillmötesgå staden i fråga om detta utredningsarbete, varvid styrelsen dock uttryckligen reserverade sig beträffande den tidigare överenskomna tidpunkten för brons fullbordande.

Enär Stockholms stad ännu icke fattat beslut i fråga om eventuell anläggning av omhandlade gatubro, vore styrelsen icke nu beredd att framlägga en omarbetad plan för arbetenas bedrivande i stället för den, som legat till grund för ovan omförmälda plan för medelsbehovet under byggnadstiden.

Så mycket vore emellertid redan nu uppenbart, att det i sagda plan för budgetåret 1925—1926 upptagna beloppet av kapitalökningsmedel eller 3,050,000 kronor, varav för själva Årstabron 2,300,000 kronor, endast till mindre del komme att erfordras under sagda år. Styrelsen beräknade sålunda nu, att av sistnämnda belopp endast 250,000 kronor skulle behöva disponeras under nämnda budgetår, varigenom hela det ytterligare anslagsbehovet för budgetåret 1925—1926 skulle nedbringas till 1,000,000 kronor.

Dessutom har Kungl. Maj:t, enligt vad under nu behandlade punkt av statsverkspropositionen bringas till riksdagens kännedom, den 23 maj 1924 bemyndigat järnvägsstyrelsen att disponera ett belopp av 470,000 kronor från förnyelsefonden för uppförande av ett nytt ilgodsmagasin i bangårdens sydvästra hörn vid Vintervägen i stället för att, som förut avsetts, förlägga ilgodsrörelsen till de gamla magasinen vid norra station. Denna flyttning anses, enligt vad utskottet från järnvägsstyrelsen inhämtat, medföra avsevärda fördelar huvudsakligen i följande hänseenden:

Om ilgodsrörelsen skulle förlagts till de gamla magasinen vid norra stationen hade allra största delen av ilgodsvagnarna, nämligen de, som inkomna och avgå med de på bangårdens västra sida expedierade södra tågen, måst växlas från sistnämnda sida över till östra sidan av spårsystemet på norra stationen, därvid korsande huvudtågvägarna norrifrån. Detta undvikas nu och all växling såväl till ilgodsmagasinen som till den där bredvid belägna postbangården kan nu ske på en och samma sida om stationens spårsystem.

För sådant ilgods åter, som medtages i persontågens resgodsvagnar och som måste inlastas i eller lossas från dessa vagnar, då persontågen stå inne vid plattformarna, blir ilgodsmagasinet nu fastställda läge ävenledes mycket förmånligt. Ovan angivna lättnader i växlingsarbetet ha beräknats medföra en årlig besparing av i runt tal 50,000 kronor.

Härtill kommer ytterligare att de gamla magasinen vid norra stationen nu kunna i större utsträckning uthyras till privata personer, medförande icke obetydligt ökade hyresinkomster.

Beträffande frågan om behovet av medel för nya arbeten har departementschefen anført, att, enligt vad han av järnvägsstyrelsens skrivelse samt övriga tillhandakomna uppgifter inhämtat, vissa till styrelsens förfogande ställda anslag eller delar därav icke längre vore behövliga för de ursprungliga ändamålen utan kunde tagas i anspråk för andra arbeten. Dessa anslagsmedel uppginge till sammanlagt 3,810,000 kronor, på sätt nedanstående tablå utvisar:

Tablå över besparade anslagsmedel.

	Kronor.
1) Beräknat överskott å anslag för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Tranås och Aneby samt Bodafors och Sävsjö	100,000
2) Beräknat ytterligare överskott å anslag för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Bodafors (Sandsjö) . .	200,000
3) Överskott å utförda arbeten, till vilka anslag beviljats under huvudrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar»	1,100,000
4) Överskott å anslag för statsbanan Umeå—Holmsund	100,000
5) Överskott å anslag för statsbanan Sveg—Brunflo	200,000
6) Överskott å för statens järnvägar disponerade delar av anslag till uppförande av bostadshus till tjänstemän vid kommunikationsverken	910,000
7) Beräknat överskott å anslag för införande av genomgående tryckluftsbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel . . .	1,200,000
Summa kronor	3,810,000.

På sätt av det följande framgår, har Kungl. Maj:t framställt förslag om att dessa besparingar nu måtte tagas i anspråk för vissa utgifter, till vilka kapitalökningsanslag eljest i vanlig ordning skulle beretts.

Enligt det år 1923 ingångna avtalet mellan staten och Stockholms stad skulle bron över Årstaviken vara fullbordad till den 1 januari 1927. Genom den utredning om möjligheterna att förena järnvägsbron med en gatubro, som på för-

*Utskottets
yttrande.*

anstaltande av staden på sista tiden igångsatts, har emellertid tiden för utförandet av ifrågavarande arbete kommit att förskjutas.

På grund härav kan det belopp av 3,050,000 kronor, som enligt tidigare framlagd finansplan för anordnande av västra ingångslinjen och ombyggnaderna vid centralstationen och Norrtull skulle erfordras för budgetåret 1925—1926, reduceras till 1,000,000 kronor.

Om än alltså intet ytterligare budgetanslag nu erfordras till ifrågavarande olika ändamål utöver vad som tidigare angivits, utan tvärtom medelsbehovet tillfälligtvis kunnat reduceras, förutsättes likvisst, att utgifterna för omdaningen av Stockholms centralstation skola överstiga det belopp, vartill de vid framläggandet av propositionen i ämnet till 1923 års riksdag uppskattades. Bangårdsombyggnaden antages nämligen numera komma att draga en kostnad av sammanlagt omkring 4,700,000 kronor mot i februari 1923 beräknade 3,600,000 kronor. Hela denna merkostnad liksom behovet i övrigt av medel till själva centralstationsombyggnaden skulle dock bestridas från statens järnvägars förnyelsefond och alltså icke föranleda ny medelsanskaffning.

I betraktande av att denna ökning delvis föranletts av vissa vidtagna ändringar i den tidigare byggnadsplanen, har utskottet ansett sig böra ägna frågan särskild uppmärksamhet. Utskottet, som vid avlagt besök å bangården tagit de pågående ombyggnadsarbetena i betraktande, har härutöver från järnvägsstyrelsen införskaffat ytterligare upplysningar i ärendet.

Av den utredning, som därvid förebragts, har utskottet funnit klarlagt, att det av järnvägsstyrelsen senast framlagda byggnadsprogrammet av år 1924, särskilt vad själva *stationsbyggnaden* beträffar, innebär så påtagliga förbättringar gentemot tidigare uppgjord plan (»1921 års bangårdsförslag»), att den kostnadsökning, som härav föranledes, icke bör få utgöra hinder för det nya förslagets genomförande. Vid den omändring av den nuvarande banhallen till en helt inbyggd väntsal, som är avsedd att företagas, skall enligt den nya planen den nuvarande takkonstruktionen, i motsats till vad som tidigare tänkts, icke bibehållas utan utbytas mot en högre välvd takkonstruktion av trä, under vilken en rad fönster skola anordnas längs banhallens sidor. Härigenom skulle icke blott uppnås en i arkitektoniskt avseende mera tilltalande konstruktion, som icke vanprydes av en massa järnstag, utan därjämte erhållas betydligt förbättrade dagsbelysningsförhållanden i den för närvarande tämligen mörka hallen. Ytterligare har vunnits att, utöver de sittvråar, som enligt 1921 års program skulle för tredje klass resande anordnas i olika delar av vänthallen, en större tredje klass väntsal med buffé kunnat anordnas å en upphöjning i södra delen av banhallen. Genom den sålunda verkställda entresoleringen har jämväl det under själva väntsalen förekommande utrymmet kunnat tillvaratagas för garderobsutrymmen m. m.

Kostnadsökningen för stationshusets ombyggnad är enligt en utskottet av järnvägsstyrelsen lämnad uppgift beräknad till 595,000 kronor. Därav komma omkring 180,000 kronor på en förutsedd höjning av arbetslönerna, vilken höjning jämväl till större delen skulle drabbat även 1921 års förslag. Återstående

kostnadsökning utgör således omkring 415,000 kronor. En icke obetydlig del av denna höjning har järnvägsstyrelsen ansett kunna uppvägas av ökade arrenden och hyror för buffé och i vänthallen anordnade butiker. Ökningen av dessa inkomster har uppskattats till 10,000 à 15,000 kronor per år, motsvarande förräntningen av ett kapital av 200,000—300,000 kronor. Resten av kostnadsökningen skulle bl. a. uppvägas av att en ny takkonstruktion givetvis har längre varaktighet och är lättare att underhålla än en gammal redan mycket medfaren takkonstruktion.

Vad därefter *bangårdsanordningarna* angår, måste enligt 1921 års förslag hela spårsystemet hopträngas på grund av att ett Stockholms stad tillhörigt område inom gamla Klaragasverkets tomt sköt in som en fyrkant i bangårdens sydvästra del. Härigenom nödvändiggjordes en ogynnsam förskjutning av spår och plattformsanordningarna för lokaltrafiken å norra stambanan och å Västeråsbanan i nordlig riktning med särskilda expeditionslokaler för denna trafik.

Med användande av de nya områdena väster om bangården, vilka numera till järnvägen upplåtits från staden, kan nu genomföras icke blott en önskvärd breddning av plattformarna utan även en förskjutning av anordningarna för lokaltrafiken söderut, så att de, till fördel för den resande allmänheten genom hela den avgående trafikens koncentring till en plats, bliva belägna i ett sammanhang med själva centralstationen och så att, till lättnad jämväl vid trafikens skötsel, de för lokaltrafiken erforderliga expeditions- med flera lokalerna kunna anordnas i centralstationshuset. Genom de vidtagna förändringarna i planen har också vunnits, att växling av godsvagnar i tågvägarna i stort sett kan undvikas.

Kostnadsökningen för själva bangårdsarbetet beräknas nu till 505,000 kronor. Av denna summa anses ett belopp av omkring 180,000 kronor erforderligt på grund av att man, med hänsyn till den kända tendensen till stegring av byggnadsarbetarnas löner, ansett sig nödsakad räkna med c:a 20 procent högre arbetslöner än då kostnadsberäkningarna för 1921 års bangårdsförslag verkställdes i slutet av år 1922. Av järnvägsstyrelsen har därvid framhållits, att även kostnaderna för genomförande av 1921 års förslag hade måst ökas med inemot sistnämnda belopp av nu angivna skäl. Återstående del av kostnadsökningen, 325,000 kronor, anses mer än väl kompenserad genom en minskning av personalbehovet med 7 man för skötsel av en särskild lokalstation, vilket beräknas motsvara en minskning av de årliga driftkostnaderna med omkring 25,000 kronor.

Som en sammanfattning av det ovan anförda vill utskottet uttala, att ifrågasvarande bangårdsförslag av år 1924 otvivelaktigt ur teknisk synpunkt och med avseende å den resande allmänhetens bekvämlighet har stora företräden framför den tidigare för 1923 års riksdag framlagda planen. Och då ur ekonomisk synpunkt ej heller ifrågasvarande nya förslag synes kunna giva anledning till några befogade erinringar, tvekar icke utskottet att tillstyrka förslaget till genomförande i enlighet med den nu utarbetade planen.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört, hemställer utskottet,

att riksdagen må *för omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m.* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Ombyggnad av bangården i Lund. 7:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7) medgiva, att av i ovannämnda statsrådsprotokoll omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för ombyggnad av bangården i Lund användas ett belopp av 341,000 kronor.

[7.]

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag står i överensstämmelse med ett vid 1923 års riksdag fattat beslut, enligt vilket bangården i Lund skulle ombyggas för en beräknad kostnad av 1,800,000 kronor, varav 900,000 kronor skulle bestridas av förnyelsefondsmedel och 900,000 kronor utgå av kapitalökningsmedel, nämligen 159,000 kronor för budgetåret 1923—1924, 400,000 kronor för budgetåret 1924—1925 och återstående nu begärda belopp av 341,000 kronor för nästkommande budgetår. Utskottet får hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *ombyggnad av bangården i Lund* användas ett belopp av 341,000 kronor.

Ombyggnad av bangården vid Stockholms södra station. 8:o) Kungl. Maj:t har (punkt 8) föreslagit riksdagen medgiva, att av förut omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för ombyggnad av bangården vid Stockholms södra station användas ett belopp av 100,000 kronor.

[8.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 34 och 35 av åberopade statsrådsprotokollet.

Kostnaderna för de sålunda ifrågasatta arbetena äro av järnvägsstyrelsen beräknade till 750,000 kronor. Härav bör emellertid, enligt vad styrelsen framhållit, ett belopp av sammanlagt 150,000 kronor i varje fall utgå i de närmaste årens driftkostnadsstater för inhämtande av det enligt ovanstående efter-satta underhållet. Av det återstående beloppet anser styrelsen efter uppskattning, att 500,000 kronor böra bestridas med medel ur förnyelsefonden och en mindre del, 100,000 kronor, utgå ur anslagsmedel såsom kapitalökning.

Utskottets yttrande. Enligt vad utskottet vid avlagt besök iakttagit, befinna sig anläggningarna vid Stockholms södra station i ett sådant bristfälligt skick, att uppenbarligen omedelbara åtgärder för deras istandsättning påkallas.

Utskottet får med tillstyrkande av ifrågavarande förslag hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *ombyggnad av bangården vid Stockholms södra station* användas ett belopp av 100,000 kronor.

9:o Kungl. Maj:t har (punkt 9) föreslagit riksdagen medgiva, att av förut omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för utförande av spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem användas ett belopp av 362.000 kronor.

Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem.

[9.]

Utredningen i ämnet återfinnes å sid. 36—39 av åberopade statsrådsprotokollet.

Det av Kungl Maj:t begärda anslaget fördelar sig på följande poster:

P l a t s	Förlängning av mötesspår och utläggning av ett tredje tågspår	Utdrags-, fri- lastnings- och uppställnings- spår
<i>I distriktet.</i>		
Värtan	—	59,000
Huddinge	48,000	—
<i>II distriktet.</i>		
Strömtorp	64,000	—
<i>III distriktet.</i>		
Ängelholm	40,000	—
<i>IV distriktet.</i>		
Ånge	—	56,000
<i>V distriktet.</i>		
Kiruna	95,000	—
Summa kronor	247,000	115,000
	362,000	

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»På grund av den ökade trafiken vid *Huddinge* och *Värtan* torde de föreslagna utvidgningarna vid dessa stationer icke kunna undanskjutas. Jämväl anläggningarna vid *Strömtorp*, *Ängelholm* och *Kiruna* synas nu böra komma till stånd, då därigenom banans trafikkapacitet och trafiksäkerheten ökas samtidigt som större möjlighet beredes att använda längre godståg och sålunda utnyttja dragkraften hos de stora godstågslokomotiven.

Vad beträffar utökningen av spårutrymmena vid *Ånge*, så hava riksdagens revisorer i sin nyligen avgivna berättelse fäst uppmärksamheten på de betydande belopp, som under senare år nedlagts å nämnda station i syfte att där skapa en centralpunkt i det norrländska järnvägsnätet för arbetet med omrangering och omlastning av godsvagnar. Samtidigt har framhållits, att färdigbyggandet av Ostkustbanan kunde å den jämsides löpande delen av norra stambanan medföra sådana betydande omkastningar i trafikavseende, att därav kunde betingas vissa även *Ånge* berörande tåg- och driftsomläggningar. I anledning av styrelsens nu framlagda förslag om spårsystemets utvidgning

hava revisorerna framhållit de starka betänkligheter, som måste möta mot att under nuvarande tidsläge och innan klarhet vunnits om det norrländska järnvägsnätets sannolika framtida gestaltning företaga ytterligare utvidgning å nämnda station.

Ett sådant mindre arbete som utförandet av de nu ifrågasatta spåranordningarna torde emellertid ej hava någon betydelse för möjligheterna att i framtiden ordna godstransporterna å de norrländska järnvägslinjerna på annat sätt än nu är fallet, om detta skulle befinnas påkallat. Å andra sidan har det, enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat, visat sig, att, oaktat de redan nedlagda kostnaderna på rangeringsbangården vid Ånge, spårutrymmet därstädes senast under sisteförfluten vinter icke varit tillräckligt, så att det till och med inträffat, att stationen icke kunnat på vederbörlig tid mottaga alla ankommande vagnar, utan en del måst avkopplas å angränsande stationer för att med senare tåglägenhet vidareändas till Ånge. Vid bifall till styrelsens förslag skulle möjlighet beredas till en längre driven rationalisering av driften och arbetet kunna förenklas så mycket, att även skälig ränta och amortering å det nedlagda kapitalet skulle erhållas. Ehuru under nuvarande tidsläge all försiktighet uppenbarligen bör iakttagas i fråga om nya kapitalinvesteringar, har det därför synts mig kunna ifrågasättas, om det kan anses ekonomiskt förtänksamt att uppskjuta utförandet av denna spåranordning under den obestämda tid, som torde förflyta, innan klarhet vunnits beträffande frågan om en eventuell omläggning av transportplanerna. Då härtill kommer, att omkring hälften av kostnaden för arbetet i fråga avser utgifter för spårmateriel, som lätteligen kan komma till användning å annat håll, har jag ej velat motsätta mig, att styrelsens begäran om anslag för detta arbete nu underställes riksdagen.»

Utskottets
yttrande.

Under åberopande av vad departementschefen sålunda anfört får utskottet, med hänsyn jämväl till de upplysningar, som utskottet under hand från järnvägsstyrelsen införskaffat, hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för utförande av *spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem* användas ett belopp av 362,000 kronor.

Gångbroar
och gång-
tunnlar.

10:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts framställda förslag (punkt 10) hemställer utskottet,

[10.]

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *gångbroar och gångtunnlar* användas ett belopp av 50,000 kronor.

Dubbel-
spårsbygg-
naderna

11:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11), att av förut omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för vissa arbeten å

dubbelspårsbyggnaden från Tranås till Aneby och från Bodafors till Sävsjö användas ett belopp av 465,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 42 och 43 av åberopade statsrådsprotokollet.

Tranås—
Aneby och
Bodafors
(Sävsjö)—
Sävsjö.

[11.]

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition har 1918 års lagtima riksdag beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sävsjö, numera benämnt Bodafors, till Sävsjö, varför kostnaden i sin helhet med tillämpande av år 1915 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 5,558,300 kronor.

I 1923 års statsverksproposition förordades en av järnvägsstyrelsen år 1922 framlagd plan för avveckling av arbetena å ifrågavarande anläggning. Enligt denna plan skulle arbetena avbrytas, sedan sträckan Bodafors—Sävsjö blivit rälslagd samt å sträckan Tranås—Aneby trumläggings- och terrasseringsarbetena färdigställda.

Järnvägsstyrelsens nu framlagda förslag innebär, att med ändring av tidigare beslutad avvecklingsplan dubbelspår skulle utläggas å den 12 kilometer långa sträckan Frinnaryd—Aneby, där tågförseningar för närvarande ofta uppkomma.

Med hänsyn till den av departementschefen i ärendet lämnade utredningen, vill utskottet tillstyrka förevarande förslag.

Utskottets
yttrande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för vissa arbeten å *dubbelspårsbyggnaden från Tranås till Aneby och från Bodafors till Sävsjö* användas ett belopp av 465,000 kronor.

12:o) Under erinran, hurusom Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning avser anskaffning av moderna uppvärmningsanordningar vid äldre lokomotivstallar, elektrifiering av vändskivor m. m., får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

Anord-
ningar för
förbättrad
driftseko-
nomi vid
vissa loko-
motivsta-
tioner.

[12.]

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *anordningar för förbättrad driftsekonomi vid vissa lokomotivstationer* användas ett belopp av 50,000 kronor.

13:o) Kungl. Maj:t har (punkt 13) föreslagit riksdagen, att av förut omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för husbyggnader användas ett belopp av 440,000 kronor.

Husbygg-
nader.
[13.]

Under den eljest förekommande anslagsgruppen »Husbyggnader» föreslår järnvägsstyrelsen endast ett nytt arbete, nämligen förlängning av vagnhallen

vid *Hagalund övre*, och begär styrelsen härför ett belopp av 440,000 kronor. Till stöd härför anför styrelsen:

»De flesta tågsätt, som avses för uppställning inom den nuvarande 150 meter långa hallen, äro numera vid driftsteknikens utveckling så långa, att de icke helt rymmas där inom. Tågsätten måste för den skull isärväxlas, men är utrymmet inom vaguhallen ändock så otillräckligt, att alltid en del vagnar får uppställas utanför densamma. Härigenom uppkomma öknings i kostnaderna för isärväxling och hopkoppling, vagnarnas värmning samt under den kallaste tiden upptining av frusna ledningar m. m. Ävenså uppkommer ökning av uppvärmningskostnaderna, emedan halldörrarna under de tätare växlingarna och bromsprovningarna måste stå öppna, varigenom hallen avsevärt utkyles.

Den årliga besparing, som skulle ernås genom en tillbyggnad av vagnhallen och som med någorlunda säkerhet låter sig beräknas, kan efter avdrag av ökningen i underhållskostnad för den ökade hallen anslås till 18,000 kronor.

Dessutom torde böra beaktas, att utomhus uppställd rullande materiel kräver större underhåll. Några exakta siffror kunna dock icke härför uppgivas, men alldeles visst komma de ovan angivna besparingarna att väl motsvara kraven på förräntning.

Slutligen skulle genom tillbyggnaden erhållas en välbehöfvlig ökning av en del ntrymmen särskilt för de löpande småreparationerna, vilket är av stor betydelse i synnerhet vid helger och eljest förekommande trafikstegringar.»

Utskottet, som avlagt besök vid ifrågavarande vagnhall, får, med tillstyrkande av framställningen om anslag till förlängning av densamma, hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *husbyggnader* användas ett belopp av 440,000 kronor.

Inlösen
m. m. av
vissa järn-
vägshotell.

[14.]

14:o) Kungl. Maj:t har (punkt 14) föreslagit riksdagen dels att för gäldande av fastställd inlösen, jämte därmed förbundna kostnader, av järnvägshotellen med tillhörande anläggningar i Storvik, Bollnäs, Ånge, Bräcke, Ockelbo och Krylbo för budgetåret 1925—1926 anvisa ett anslag av 875,000 kronor, därav 800,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel; dels ock att för istandsättande av nämnda hotell för samma budgetår bevilja ett reservationsanslag av 325,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 47—51 av återopade statsrådsprotokollet.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

Det anslagskrav, varom i detta sammanhang är fråga, har nödvändiggjorts därav, att statens järnvägar mot sitt bestridande av domstolarna ålagts skyldighet att från de privata innehavarna inlösa järnvägshotellen i Storvik, Bollnäs, Ånge, Bräcke, Ockelbo och Krylbo, sedan förutsättningarna för en löande privatdrift av desamma bortfallit med förlusten av rätt till utskänkning av vin och öl. Medel måste sålunda ställas till järnvägsstyrelsens förfogande till gäl-

dande av lösenbeloppen med tillhörande räntor och rättegångskostnader, allt uppgående efter avdrag för viss statens järnvägars motfordran till ett avrundat belopp av 875,000 kronor. Därjämte har det befunnits nödvändigt ikläda statsverket vissa kostnader för att sätta byggnaderna i erforderligt stånd. Dessa kostnader, för närvarande beräknade till 325,000 kronor, föranledas därunder, att underhållet av byggnaderna blivit — med få undantag — eftersatt, varjämte föreskrivna brandsäkerhetsåtgärder endast delvis blivit vidtagna. Beträffande anslag för sistnämnda ändamål vill jag icke motsätta mig, att sådant nu beviljas, om jag ock förutsätter varsamhet i fråga om medlens användande, med hänsyn till att ifrågavarande företag icke kunna förväntas bli förräntade. Enligt vad jag under hand inhämtat, har ock järnvägsstyrelsen, som delar denna min uppfattning, hos vederbörande länsstyrelser sökt dispens från iakttagandet av bestämmelserna i hotell- och pensionatstadgan, i den mån styrelsen ansett erforderligt. I enlighet med vad statsrevisorerna i sin nyligen avgivna berättelse föreslagit, anser jag det även böra tagas under omprövning, huruvida det fortfarande är behöfligt att å samtliga sex platser uppehålla hotell- och restaurangrörelse genom statens järnvägars försorg eller huruvida något av hotellden kan helt eller delvis användas för annat statens ändamål. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i mån av behov utanordna berörda anslagsbelopp av 325,000 kronor, sedan resultatet av denna utredning föreligger.

Såsom ovan sagts, har järnvägsstyrelsen under hänvisning till svårigheten att förränta lösenkapitalet framhållit önskvärdheten av att anslag lämnas på sådant sätt, att det icke medför ökning av statsbaneegendomens bokförda kapitalvärde. Då statens järnvägars kapitalkonto för närvarande påföres varje anslag, som beviljas att utgå av lånemedel, avser järnvägsstyrelsen med denna hemställan närmast, att anslaget i fråga icke tages av lånemedel utan beviljas att utgå på annat sätt, vare sig av skattemedel eller genom anlitan av någon av statsverkets fonder.

Med hänsyn särskilt därtill, att det här gäller en verksamhet, vilken ligger utanför statens järnvägars egentliga uppgifter och som icke heller eljest kan räknas för produktiv, synes det mig skäligt, att anslaget endast till den del förräntning kan påräknas gäldas av lånemedel, medan återstoden bör bestridas av andra statsinkomster. I sistnämnda avseende torde medlen, med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall, kunna utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel.

En inom järnvägsstyrelsen verkställd, från kommunikationsdepartementet infordrad utredning ger vid handen, att de nu ifrågavarande hotellden, sedan de blivit iståndsatta, torde kunna efter 5 % förränta ett kapital av 393,000 kronor. Vid sådant förhållande torde lämpligen — jämte det särskilt reservationsanslag, att utgå av lånemedel, äskas till bestridande av kostnaderna, 325,000 kronor, för hotelldens iståndsättande — av det erforderliga anslaget för gäldande av fastställd inlösen jämte därmed förbundna kostnader, i runt tal 875,000 kronor, 800,000 kronor böra utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel och återstående 75,000 kronor av lånemedel. Chefen för finansdepartementet, med vilken jag i ärendet samrätt, har förklarat sig dela denna min uppfattning.

Utskottet har icke velat motsätta sig, att medel för ovannämnda ändamål ställas till förfogande i av Kungl. Maj:t föreslagen omfattning.

Såsom av statsrådsprotokollet inhämtas, är avsikten, att ifrågavarande belopp av 325,000 kronor skall till järnvägsstyrelsen utanordnas allenast i mån av behov och efter verkställd utredning om behöfligheten att framdeles å re-

*Utskottets
yttrande.*

spektive platser fortsätta med hotellrörelsen. Utskottet förutsätter, att vid nämnda utredning med skäligt hänsynstagande till den resande allmänhetens krav på tillgång till överliggningsmöjligheter jämväl beaktas de föreliggande betingelserna för rörelsens framtida bedrivande på ett ur ekonomisk synpunkt nöjaktigt sätt.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot att av den summa, som erfordras för själva inlösen av hotellet, ett belopp av 800,000 kronor må utgå från rusdrycksmedelsfonden, får hemställa,

att riksdagen må

a) för gäldande av fastställd inlösen, jämte därmed förbundna kostnader, av *järnvägshotellen med tillhörande anläggningar i Störvik, Bollnäs, Ånge, Bräcke, Ockelbo och Krylbo* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett anslag av 875,000 kronor, därav 800,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel;

b) för *istandsättande av nämnda hotell* för samma budgetår bevilja ett reservationsanslag av 325,000 kronor.

Skenfria
vägkors-
ningar m. m.

[15.]

15:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 15) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *anordnande av skenfria vägkorsningar m. m.* användas ett belopp av 400,000 kronor.

Elektriska
belysnings-
anlägg-
ningar.

[16.]

16:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 16) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *elektriska belysningsanläggningar* användas ett belopp av 275,000 kronor.

Elektrifie-
ring av lin-
jen Stock-
holm—
Göteborg.

[17.]

17:o) Kungl. Maj:t har (punkt 17) föreslagit riksdagen dels medgiva, att av förut omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg användas ett belopp av 1,327,000 kronor; dels ock för samma ändamål för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 5,673,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»För att åskådliggöra, huru arbetena med elektrifieringen fortskridit och i vad mån medel härför i början av november månad 1924 redan förbrukats och beräknas därefter ytterligare åtgå, har jag från järnvägsstyrelsen infordrat uppgifter, sammanställda i följande tablå:

Förbrukat	Omformarstationer	Kontaktleddningar	Ändring av svagströmsledningar		Diverse kostnader	Lokomotiv
			Statens järnvägars	Telegrafverkets		
¹ / ₁₁ 24	1,173,000	5,765,000	1,829,500	6,663,500	284,000	6,825,000
¹ / ₁ 25	1,673,000	6,765,000	3,329,500	»	744,000	»
¹ / ₄ 25	2,473,000	7,965,000	3,829,500	»	1,244,000	»
¹ / ₇ 25	3,173,000	8,945,000	3,949,500	»	1,444,000	7,825,000
¹ / ₁₀ 25	3,798,000	10,015,000	»	»	1,749,000	8,825,000
¹ / ₁ 26	3,998,000	11,215,000	»	»	1,949,000	9,925,000
¹ / ₄ 26	»	11,890,000	»	»	1,999,000	10,500,000

Som av tablan framgår, beräknas arbetena bliva i sin helhet slutförda till omkring den 1 april 1926. Med hänsyn härtill torde hela det av styrelsen äskade beloppet böra beviljas för budgetåret 1925—1926. I nästa års statsverksproposition torde kunna framläggas en fullständig redogörelse över kostnaderna för omförmälda arbetena.»

Under erinran att av det begärda anslaget 7,000,000 kronor ett belopp av 1,327,000 kronor kan utgå av besparade anslagsmedel, får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) medgiva, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel för statens järnvägar må för *elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg* användas ett belopp av 1,327,000 kronor;

b) för samma ändamål för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 5,673,000 kronor.

18:o Kungl. Maj:t har (punkt 18) föreslagit riksdagen att för fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 56 och 57 av återopade statsrådsprotokollet.

Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[18.]

Departementschefen anför följande:

»Järnvägsstyrelsens anslagskrav för nya statsbanebyggnader under budgetåret 1925—1926 avse endast fortsättningsanslag till redan beslutade banbyggnader. Även om det ur statsfinansiell synpunkt alltså är nödvändigt att söka hålla dessa anslag i görligaste mån nere, måste dock tillses, att anslagen icke tillmätas mindre än att ett ekonomiskt bedrivande av arbetena möjliggöres. Därjämte synes den omständigheten icke heller böra lämnas ur räkningen, att statens järnvägars byggnadsverksamhet för närvarande befinner sig i starkt avtagande.

Sälunda färdigställdes Sveg—Brunflobanan redan under år 1922. Under år 1924 hava arbetena till största delen fullbordats vid Sveg—Hedebanan, som öppnades för allmän trafik i november 1924, och under år 1925 komma arbetena att huvudsakligen avslutas vid statsbanan Forsmo—Hoting. Som motvikt

till denna minskning i järnvägsbyggandet har endast statsbanebyggnaden Jörn—Gubbligaure tillkommit. I fråga om de större byggnadsarbetena vid de trafikerade statsbanorna återstå snart endast Stockholms bangårdsombyggnader, sedan arbetena vid Malmö bangårdsombyggnader samt dubbelspårsbyggnaderna Örebro—Hallsberg—Laxå och Tranås—Aneby—Sävsjö, i den mån de icke redan äro färdiga, komma att bliva fullbordade under år 1925. Denna minskning i byggnadsverksamheten måste föra med sig minskade möjligheter till arbetarstammens sysselsättande. Enligt vad jag inhämtat från järnvägsstyrelsen, voro vid de nya statsbanebyggena och de större arbetena vid de trafikerade banorna under åren 1923 och 1924 i medeltal per år sysselsatta cirka 2,700 arbetare. Under budgetåret 1925—1926 beräknas däremot vid bifall till järnvägsstyrelsens anslagsäskanden icke kunna beredas arbete åt en större arbetsstyrka än 2,000 man.

Vidkommande anslaget till inlandsbanan har jag ur nu angivna synpunkter och med hänsyn jämväl till de av nästlidet års riksdag gjorda uttalanden om sättet för arbetenas bedrivande norrifrån ansett mig böra förorda järnvägsstyrelsens framställning.»

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må för fortsättande av arbetena å *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Statsbanan
Forsmo—
Hoting.

19:o) Med tillstyrkan av Kungl. Maj:ts under punkt 19 framställda förslag hemställer utskottet,

[19.]

att riksdagen må för fullbordande av *statsbanan Forsmo—Hoting* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

Statsbanan
Hällnäs—
Stensele.

20:o) Kungl. Maj:t har (punkt 20) föreslagit riksdagen att till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

[20.]

I nästlidet års statsverksproposition föreslog departementschefen på framställning av järnvägsstyrelsen, att arbetena å tvärbanan Hällnäs—Stensele tills vidare icke skulle upptagas ovanför Lycksele, och i enlighet härmed äskade Kungl. Maj:t anslag för budgetåret 1924—1925 endast för fullbordande av bandelen Hällnäs—Lycksele med ett belopp av 600,000 kronor. Riksdagen beslöt emellertid i anledning av därom väckta motioner, att arbetena skulle fortsättas även väster om Lycksele, samt anvisade för budgetåret 1924—1925 1,100,000 kronor, varav 500,000 kronor voro avsedda till påbörjande av arbetena å sträckan Lycksele—Stensele (Storuman).

Järnvägsstyrelsen begär nu för fortsättande av arbetena å sistnämnda sträcka ett anslag å 1,500,000 kronor samt anför härutinnan följande:

»Kostnaden för delen Lycksele—Storuman har i fjol uppgivits till approximativt 9,500,000 kronor (exklusive rullande materiel). Någon ny kostnadsberäkning har icke nu utförts. Enär en exaktare kostnadsuppgift icke kan åstadkommas förrän efter slutförandet av renstakning av bandelen i fråga.

Med anledning av en från Stensele sockens kommunalfullmäktige till järnvägsstyrelsen inkommen framställning, att byggandet av nämnda bandel måtte påbörjas från Storuman, har styrelsen latit uppgöra tvenne alternativa approximativa byggnadsplaner, avseende dels att arbetena skola bedrivas från såväl Storuman som Lycksele, dels att de skola bedrivas endast från Lycksele, och har styrelsen hos länsstyrelsen i Västerbottens län hemställt om uttalande över vilkendera av de alternativa byggnadsplanerna enligt länsstyrelsens förmenande med hänsyn till nyttan för av banan berörda orter anses böra förordas. Sedan länsstyrelsen i svarsskrivelse den 3 september 1924 anfört, att det för den befolkning, som beröres av banbygget, torde vara fördelaktigare, om banbyggnaden påbörjas samtidigt från båda hållen, har länsstyrelsen för sin del förordat detta alternativ.

De nämnda approximativa byggnadsplanerna utgå båda från den förutsättning, att för vartdera av budgetaren från och med 1925—1926 till och med 1930—1931 skulle för bananläggningen erfordras ett anslag av 1,500,000 kronor. Enligt den nu av länsstyrelsen förordade planen vore arbetena avsedda att bedrivas så, att rälsläggningen år 1925 skulle nå Stensele kyrkoby, år 1926 Barsele och Betsela respektive norr- och söderifrån, år 1927 Gunnarn (Bastuträsk) respektive Avalund, år 1928 Kattisavan söderifrån samt år 1929 uppnå bron över Ume älv såväl norr- som söderifrån.

Med stöd av vad länsstyrelsen sålunda anfört och enär arbetets bedrivande samtidigt från bandelens båda ändpunkter icke skulle innebära några större olägenheter ur arbetsledningssynpunkt, får järnvägsstyrelsen för sin del tillstyrka, att arbetet å denna statsbanebyggnad måtte få bedrivas enligt den av länsstyrelsen förordade planen.»

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Förslaget om byggnadsarbetenas bedrivande från såväl Storuman som Lycksele grundas huvudsakligen därpå, att detta skulle vara fördelaktigare för den befolkning, som beröres av banbyggnaden, samtidigt som detta arbetssätt icke skulle innebära några större olägenheter ur arbetsledningssynpunkt. Vid bedömande av frågan ur befolkningens synpunkt torde böra beaktas — förutom att befolkningen efter den blivande banbyggnaden redan kommit i åtnjutande av betydande fördelar genom järnvägsnätets utsträckande till Storuman och nu senast till Lycksele — att vid byggandet enbart söderifrån järnvägen dock fortast kommer att nå byggnaderna från det håll, åt vilket desamma hava sin gamla naturliga förbindelse. Då därtill kommer, att, enligt vad jag inhämtat från järnvägsstyrelsen, tidsvinsten med avseende å järnvägsförbindelsers erhållande vid byggandet även norrifrån skulle för exempelvis Gunnarn (Bastuträsk) — en av de viktigaste berörda byarna, belägen på ett avstånd av 32 kilometer från Storuman och 71 kilometer från Lycksele — komma att utgöra endast ett år, synas några mera avgörande skäl ur befolkningens synpunkt icke föreligga för arbetenas igångsättande även norrifrån. Vad så angår frågan, sedd ur byggnadsorganisatorisk synpunkt, förefaller det uppenbart, att, även om uppdelning av arbetet kan genomföras utan större olägenheter, det dock måste ställa sig ekonomiskt fördelaktigare att använda det jämförelsevis ringa årliga belopp, som torde vara att påräkna för ifrågavarande banbyggnad, på ett håll i stället för att uppdelas detsamma, varförutom man vid det uppdelade arbetssättet dock måste binda sig vid större årliga anslag för banbyggnaden än som vid arbetets bedrivande från ett håll skulle vara ur arbetsekonomisk synpunkt strängt nödiga.

Vid angivna förhållanden anser jag mig icke böra åtminstone för närvarande biträda järnvägsstyrelsens förslag om att banbyggnaden i fråga igångsättes även norrifrån.»

Vidkommande anslagsbeloppet har departementschefen funnit intet att erinra mot järnvägsstyrelsens förslag.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet, som i likhet med departementschefen finner lämpligt, att banbyggnaden tillsvidare endast bedrivs söderifrån, varigenom järnvägen kommer fortast att nå bygderna från det håll, åt vilket befolkningen har sina gamla naturliga förbindelser, får hemställa,

att riksdagen må till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Stensele* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

**Statsbanan
Jörn—Gub-
blijaure.**
[21.]

21:o) Kungl. Maj:t har (punkt 21) föreslagit riksdagen att till fortsättning av statsbanan Jörn—Gubbliaure för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kr.

Under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en tvärbana från Jörn å norra stambanan till Gubbliaure vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 8,180,000 kronor. För påbörjande av arbetena å bananläggningen har 1924 års riksdag för budgetåret 1925—1926 anvisat 500,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har anfört följande:

»Då styrelsen förmenar, att någon forcing av de fortsatta arbetena å ifrågavarande statsbana i och för densammas färdigställande inom viss bestämd tid icke kan för närvarande anses motiverad, har styrelsen icke funnit lämpligt att redan nu upprätta någon fixerad byggnadsplan, efter vilken arbetena å meranämnda statsbanebyggnad böra under de närmaste åren uppdelas, utan föreslår endast beviljande av så stort anslag för budgetåret 1925—1926, att arbetena kunna bedrivas på ett ur organisatorisk synpunkt ej allt för ogynnsamt sätt. Styrelsen anser sålunda, att under nyssnämnda budgetår endast terrassering, trumläggning och en del mindre broarbeten lämpligen böra komma till utförande å sträckan Jörn—Glommersträsk, och beräknar för sådant ändamål ett anslagsbelopp av 1,000,000 kronor erforderligt.»

Utskottet får, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen må till fortsättning av *statsbanan Jörn—Gubbliaure* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Statens vattenfallsverk.

**Lilla Edets
kraft-
station.**
[22.]

22:o) Beträffande statens vattenfallsverk har Kungl. Maj:t (punkt 22) föreslagit riksdagen att för fullbordande av arbetena med första utbyggnaden av Lilla Edets kraftstation för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Departementschefen anför bl. a. följande:

»Enligt vad jag inhämtat från styrelsen, lyckades man i februari 1924 komma till en provisorisk uppgörelse i arbetskonflikten vid Lilla Edets kraftstation. Till följd härav återupptogs arbetena å anläggningen samt kunde fortgå till i maj 1924, då arbetsnedläggelse åter inträffade, vilken pågick till i början av december 1924. Av de anvisade medlen, 13,350,000 kronor, hade, såsom i nästlidet års statsverksproposition meddelades, till den 1 september 1923 i företaget nedlagts 6,750,000 kronor. För tiden till den 1 november 1924 hava förbrukats ytterligare 1,500,000 kronor, vadan då återstodo omkring 5,100,000 kronor. Å anläggningen äro murverks- och vattenbyggnadsarbetena i huvudsak utförda, och återstå överbyggnaden å själva generatorstationen, inredningen i nämnda station och ställverksbyggnaden samt monteringen av maskiner, turbiner och övriga rörliga delar i kraftstationen. Då anläggningen sannolikt kommer att färdigställas under loppet av nästkommande budgetår, torde det av styrelsen begärda beloppet, 500,000 kronor, böra anvisas av denna riksdag.»

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må för fullbordande av arbetena med *första utbyggnaden av Lilla Edets kraftstation* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

23:o) Kungl. Maj:t har (punkt 23) föreslagit riksdagen att för reglering av Suorvasjöarna för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

**Reglering
av Suorvasjöarna.**

[23.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 68—70 av statsrådsprotokollet.

För reglering av de s. k. Suorvasjöarna har riksdagen å riksstat och tilläggsstat för åren 1919—1922 samt å riksstaten för första halvåret 1923 och budgetåret 1923—1924 anvisat tillhoppa 10,700,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 18 november 1922 för nödhjulsarbeten å ifrågavarande anläggning anvisat 1,500,000 kronor. För anläggningen hava sålunda disponerats tillhoppa 12,200,000 kronor.

Kostnaderna för omförmälda anläggning, vilka hösten 1919 uppskattades till 6,600,000 kronor och i början av år 1921 till 8,700,000 kronor, beräknades av vattenfallsstyrelsen hösten sistnämnda år till ej mindre än 10,700,000 kronor, däri inbegripet ett belopp av 200,000 kronor för täckande av vissa kostnader för undersökningar och utredningar, som föregått upprättande av förslagen till regleringen. Som orsak till denna betydande kostnadsökning angavos de mycket stora förberedande arbetena, transportkostnaderna och de allmänna kostnaderna, vilka varit svåra att i förväg beräkna och visat sig stiga till högre belopp än som förut antagits. Dessutom uppgavs, att bergets sprickfyllda beskaffenhet föranlett, att höga extrakostnader måste upptagas för murningsarbeten i regleringstunnarna och för de provisoriska avdämningarna i älvgrenarna. I skrivelse den 30 september 1922 beräknade vattenfallsstyrelsen på grund av ytterligare kostnadsökning totalkostnaderna för företaget till 12,200,000 kronor, och berodde enligt styrelsens uppgift denna kostnadsökning

på berggrundens oväntat dåliga beskaffenhet och andra vidriga naturförhållanden, som svårligen på förhand kunnat förutses. Såsom ovan omförmälts, hava av statsmakterna beviljats medel, motsvarande tillhopa sistberörda totalkostnadsbelopp, 12,200,000 kronor.

I skrivelse den 29 september 1923 med anslagsäskanden till 1924 års riksdag för kraftverksanläggningar och regleringsföretag meddelade vattenfallsstyrelsen, att ifrågavarande anläggning under sommaren 1923 i huvudsak fullbordats i det första utbyggnadsstadiet och att endast vissa kompletteringsarbeten återstode. Vederbörande vattendomstol, som redan medgivit viss dämningssrätt, komme sannolikt i slutet av år 1923 eller början av år 1924 meddela utslag i målet beträffande hela den uppdämning, som genom regleringsdammarnas första utbyggnad kunde åstadkommas, och därvid fastställa de närmare villkoren därför. Genom en del tillstötande omständigheter komme de dittills anslagna medlen för anläggningen icke att förslå, men då de i samband med domstolsbehandlingen stående kostnaderna då ännu icke kunde bedömas och även en del ytterligare utgifter voro svåra att fixera, ansåge styrelsen, att slutredogörelse borde lämnas först under år 1924.

Vattenfallsstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1924 hemställt, att för reglering av Suorvasjöarna måtte för budgetåret 1925—1926 anvisas ett tilläggsanslag av 750,000 kronor.

Departementschefen anför följande:

»Den uppkomna ytterligare merkostnaden för ifrågavarande regleringsarbeten är, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, beroende därpå, att berggrunden under regleringsdammarna varit mera sprickfylld och av i övrigt än sämre beskaffenhet än man kunnat antaga vid tidigare tillfällen. För att kunna erhålla fast och tät grund för dammarna har man därför måst nedgå avsevärt djupare än man under hösten 1922 kunnat räkna med, vilket nödvändiggjort utförande av särdeles kostsamma sprängnings- och betonggjutningsarbeten, som ytterligare fördyrats genom vid arbetenas utförande rådande svåra temperatur- och väderleksförhållanden. Även om kostnadsökningen alltså torde så gott som uteslutande vara att tillskriva omständigheter, som icke på förhand kunnat förutses, finner jag i likhet med styrelsen synnerligen beklagligt, att utgifterna för anläggningen kommit att så avsevärt överstiga tidigare beräknade belopp.

Medel torde emellertid böra beredas för täckande av den uppkomna bristen. Beträffande frågan, huruvida det av vattenfallsstyrelsen nu äskade slutliga tilläggsanslaget är tillräckligt, må meddelas, att däri även ingår ersättning för de kostnader, som, enligt vad styrelsen nu kan beräkna, komma att föranledas av den ännu icke avslutade domstolsbehandlingen av regleringsfrågan och vilka äro av beskaffenhet att böra gäldas av byggnadsanslagen för regleringsdammarna.»

Under återopande av vad departementschefen i ärendet anför, hemställer utskottet,

att riksdagen må för *reglering av Suorvasjöarna* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 750.000 kronor.

24:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 24) att dels besluta, att statens kraftstation vid Norrforsen i Ume älv skall anläggas med maskininstallation för en effekt av normalt 15,000 kilowatt och för en beräknad kostnad av 6,690,000 kronor; dels ock för fortsättande av arbetena med nämnda kraftstation för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Kraft-
stationen
vid Norr-
forsen.
[24.]

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 70—76 av återopade statsrådsprotokollet.

I en inom andra kamnaren av herr *J. Hedin* m. fl. väckt motion, nr 203, har hemställts, att riksdagen må besluta *dels* att statens kraftstation vid Norrforsen i Ume älv skall anläggas enligt den år 1924 godkända planen å älvens södra sida, dock med de konstruktiva ändringar, som vid närmare undersökning befunnits lämpliga, *dels* att det av Kungl. Maj:t föreslagna reservationsanslaget å 4,000,000 kronor för fortsatta arbeten vid nämnda kraftverk sänkes till 3,600,000 kronor, *dels ock* att reservationsanslaget å 2,200,000 kronor för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten sänkes till 1,800,000 kronor.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sin framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Beträffande nämnda motion har utskottet erhållit från vattenfallsstyrelsen i vederbörlig ordning införskaffat yttrande, vilket som bilaga fogats vid detta utlåtande. (Bil. 1.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, beslöt 1924 års riksdag, att ett statens kraftverk skulle anläggas vid Norrforsen i Ume älv, samt anvisade för påbörjande av nämnda kraftverk för budgetåret 1924—1925 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor. Beträffande de av Kungl. Maj:t framlagda två alternativen för kraftstationens utbyggande — en anläggning på norra stranden med en kapacitet av 10,000 kilowatt för en beräknad kostnad av 4,650,000 kronor och en anläggning på södra stranden med en leveransförmåga av 12,000 kilowatt för en beräknad kostnad av 6,050,000 kronor — fann riksdagen företräde böra givas åt det större alternativet men ansåg avgörandet härutinnan böra förbehållas åt Kungl. Maj:t. Slutligen medgav riksdagen, att med Umeå stad finge träffas avtal angående leverans av elektrisk energi från det blivande kraftverket i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag till avtal, som bilagts vattenfallsstyrelsens till grund för ovannämnda proposition liggande skrivelse den 7 mars 1924.

Genom beslut den 20 juni 1924 har Kungl. Maj:t bemyndigat vattenfallsstyrelsen att med Umeå stad träffa dylikt avtal. Vidare har Kungl. Maj:t den 4 juli 1924 bemyndigat styrelsen att anlägga ett statens kraftverk vid Norrforsen på högra (södra) stranden av Ume älv med maskininstallation för en effekt av omkring 12,000 kilowatt och för en beräknad kostnad av 6,050,000 kronor, varjämte ovanberörda, för budgetåret 1924—1925 anvisade anslag ställts till styrelsens förfogande.

I skrivelse den 30 september 1924 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om ifrågavarande kraftstations utbyggnad för en större effekt än den beslutade samt anhållit om anvisande av medel för fortsättande av arbetena å kraftstationen under budgetåret 1925—1926.

Därefter har styrelsen i skrivelse den 25 november 1924 framlagt mera fullständiga utredningar angående utformningen av och kostnaderna för kraftstationens utbyggnad för större effekt.

Efter att hava redogjort för vissa konstruktiva ändringar, som vidtagits i avseende å den allmänna planen för stationsanläggningen, övergår vattenfallsstyrelsen i nämnda sin skrivelse till frågan om stationens utbyggande för en större kapacitet och yttrar därvid bl. a. följande:

»Vattenfallsstyrelsen har emellertid även ansett sig böra undersöka möjligheten att vid den så fastställda dämningshöjden öka kraftstationseffekten utöver normalt 12,000 kilowatt. Denna effekt har från början valts dels därför att den var den praktiskt taget minsta, som kunde ifrågasättas vid förläggning av kraftstationen på södra stranden och sålunda ledde till relativt låga anläggningskostnader, dels därför att det icke ansågs befogat att utöver den relativt säkra kraftavsättningen utbygga mer än c:a 5,000 kilowatt. Då numera kontrakt ingåtts om avsättning av c:a 12,000 kilowatt och då stationens räntabilitet blivit tryggad, har styrelsen ansett det vara befogat att ifrågasätta ökad utbyggnad i den mån sådan kan göras till synnerligen låg kostnad per kilowatt. Och en sådan möjlighet föreligger vid denna utbyggnad, i det att man utan ökning av vare sig kostnaderna för dammanläggningar och avloppstunneln eller de allmänna omkostnaderna och huvudsakligen genom att förstora tubintag, tilloppstuber, turbiner och sugrör kan för relativt ringa kostnader uttaga en effekt av normalt 15,000 och maximalt 18,000 kilowatt, motsvarande normalt 65, maximalt 83 m³ per sekund. Även beträffande detta utbyggnadsalternativ gäller, att möjligheten att under praktisk drift belasta stationen över 15,000 kilowatt blir beroende av belastningens jämnhet, eventuell sammankoppling med andra kraftanläggningar m. m. Enligt den praxis vattenfallsstyrelsen följt vid tidigare vattenkraftstationer utgår styrelsen även här från normaleffekten, d. v. s. 15,000 kilowatt.»

Då det nu ifrågasatta förslaget till förändrat utförande av kraftstationen är väsentligt gynnsammare än det, som våren 1924 kunde framläggas, samt merkostnaden är obetydlig, finner vattenfallsstyrelsen det uppenbart, att kraftstationen bör utföras enligt förevarande förslag, och äskar styrelsen för ändamålet för budgetåret 1925—1926 ett belopp av 4,000,000 kronor. Då turbinerna till kraftstationen måste beställas senast i början av år 1925, anser styrelsen det angeläget att snarast erhålla riksdagens beslut i ärendet.

Vad slutligen angår utsikterna och området för avsättning av kraft från kraftstationen, anför styrelsen:

»Beträffande avsättningsmöjligheterna för kraften får styrelsen anföras, att det just med hänsyn till den låga produktionskostnaden för kraften vid Norrfors icke bör vara någon svårighet att få avsättning för kraften. Även om detta kraftbelopp icke skulle vinna avsättning inom de närmaste åren, så är dock blotta tillvaron av en så billig kraftkälla en kraftig sporre till utveckling inom här ifrågavarande avsättningsområde.

Det har uttryckts farhågor för att vattenfallsstyrelsen skulle — med stöd av den konkurrensförmåga detta låga pris förlänar åt styrelsen — börja kraftöver-

föring i stor omfattning till området Sundsvall—Härnösand—Sollefteå trots överflödet på kraft i detta distrikt. Vattenfallsstyrelsen har emellertid icke några sådana planer. Styrelsen anser det visserligen vara självklart, att Norrfor- sen skall förr eller senare elektriskt sammankopplas med statens vattenfall i Ångermanälven, Fjällsjöälven och Indalsälven. Dessa böra i sin ordning sam- manknytas med statens centralblock av kraftanläggningar i mellersta Sverige. Medan sistnämnda förbindelseledning är projekterad som en stamlinje för c:a 200,000 volt och för överföring av 50,000 å 100,000 kilowatt i riktning mot söder, bör den sammanbindningslinje, som utföres mellan Norrfors och Ångermanälven vara av mycket anspråkslösa dimensioner; den har planerats utförd för 40,000 volts spänning och med en överföringsförmåga av c:a 4,000 kilowatt. Den förra linjen kan liknas vid en stambana, som kontinuerligt kommer att transportera stora mängder kraft från nedre Norrland söderut. Den senare lin- jen är att likna vid en landsväg, över vilken kraft kan efter behov transporteras i mindre mängder i ena eller andra riktningen. Man har befarat, att vattenfalls- styrelsen skulle bygga en 'stambana' från Ume älv till Ångermanälven. Vatten- fallsstyrelsen har endast tanke på en 'landsväg', och i den mån över denna kom- mer att lämnas kraft söder om Örnsköldsvik, bliva kraftleveranserna med hän- syn till linjens överföringsförmåga begränsade till c:a 4,000 kilowatt. Avstån- det Norrforsen—Ångermanälven är 25 % större än avståndet Stockholm—Dal- älven och ungefär hälften så stort som avståndet från Älvkarleby till Motala.

Nämnas bör, att vattenfallsstyrelsen för ett par månader sedan på länsstyrel- sens i Västernorrlands län anmodan och efter uppmaning från åtskilliga av de större industrierna börjat en utredning om Sundsvall—Härnösand—Sollefteå- områdets förseende med kraft. Det råder nämligen sedan många år tillbaka kontinuerlig kraftbrist inom dessa områden, och sannolikt skulle, om kraft kunde vid större leveranser tillhandahållas till samma pris som i de nordligare delarna av landet, industrien och städerna därstädes för närvarande kunna konsumera 10,000 å 20,000 kilowatt vattenkraft utöver nuvarande förbrukning. Vid sitt utredningsarbete har styrelsen emellertid förutsatt, att om styrelsen skulle om- händertaga denna kraftproduktion, så skulle därför utbyggas något av statens vattenfall i Indalsälven, Ångermanälven eller Fjällsjöälven. På sakens nuva- rande ståndpunkt är det emellertid ej möjligt och torde även vara obehövt att avgöra, i vad mån staten framdeles bör åtaga sig denna kraftförsörjning eller ej.

Vattenfallsstyrelsen vill med dessa uppgifter angiva, huru Norrforsen kom- mer att inordnas i statens del av kraftproduktionen, och göra klart, att Norrfor- sen även för framtiden av styrelsen avses för mera lokala uppgifter. Även om det skulle uppstå meningsskiljaktigheter rörande lämpligheten av en anspråkslös sammanbindningslinje Norrforsen—Ångermanälven — varest staten naturligtvis förr eller senare kommer att utbygga sina fall — och rörande lämpligheten att från denna sammanbindningslinje leverera mindre kraftbelopp utanför Norrfor- sens hemområde, som kan anses sluta i trakten av Örnsköldsvik, så bör det en- ligt styrelsens mening icke inverka på frågan om Norrforsverkets utvidgning till 15,000 kilowatt. Även vid begränsning av Norrforsens distribution till nämnda hemområde bör det icke vara svårt att tack vare det låga produktions- priset få lönande avsättning för det kraftbelopp, som kan erhållas från det en- ligt nu föreliggande förslag utvidgade Norrforsverket. Latenta kraftbehov och industriella utvecklingsmöjligheter kunna på sådant sätt tillgodoses.»

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Då beslut av riksdagen fattades om anläggande av kraftstationen vid Norr- fors, hade man att räkna med en säker kraftavsättning av omkring 7,000 kilo- watt, varför, även om hänsyn togs till de goda avsättningsmöjligheterna för

energi, det icke ansågs ekonomiskt att utbygga kraftstationen för större kapacitet än att den kunde tillfredsställande förräntas eller för högst 12,000 kilowatt. Emellertid hava sedermera ytterligare avtal om kraftavsättning kommit tillstånd, så att redan nu en distribution från kraftstationen är säkerställd av omkring 12,000 kilowatt, därav det huvudsakliga kraftbeloppet är avsett för Umeå och trakterna däromkring och för Örnsköldsvik samt ett mindre belopp för trakterna omkring Ängermanälven. Då sålunda kraftstationens leveransförmåga redan nu är i det närmaste helt utnyttjad, men goda utsikter torde förefinnas till ytterligare kraftavsättning inom ifrågavarande delar av Västerbotten, har vattenfallsstyrelsen ansett sig böra föreslå kraftstationens utbyggande för en något större kapacitet. Enligt styrelsens förslag skulle utan ändring av stationen i övrigt allenast genom anordnande av större tubintag, tilloppstuber, turbiner och sugrör kraftstationens produktionsförmåga kunna höjas till normalt 15,000 kilowatt eller med 25 procent, medan den därav betingade ökningen av byggnadskostnaderna endast skulle bli 640,000 kronor eller 10 $\frac{1}{2}$ procent. Anläggningskostnaden för varje kilowatt, som enligt nu fastställd plan utgör omkring 504 kronor, skulle sålunda kunna nedbringas till omkring 446 kronor. Det billigare kraftpris, som härigenom vinnes, är naturligen ägnat att stimulera efterfrågan på elektrisk energi inom kraftstationens distributionsområde, och genom den därav föranledda ökade kraftavsättningen ökas möjligheterna till en ännu bättre förräntning av företaget. Det torde jämväl böra framhållas, att, därest en utvidgning av kraftstationen skulle äga rum först efter stationens färdigställande, en sådan åtgärd för ökning av dess kapacitet lär medföra både större tekniska svårigheter och högre kostnader än om kraftstationen redan från början anordnas för den större kapaciteten. Även oavsett den av styrelsen planerade kraftavsättningen till trakterna vid Ängermanälven synes därför en utbyggnad av kraftstationen vid Norrforsen i enlighet med vattenfallsstyrelsens nu föreliggande förslag såväl ur tekniska som statsekonomiska synpunkter vara så fördelaktig, att härav väl motiveras en ökning i statens utgifter för kapitalökning, som eljest på grund av rådande förhållanden icke skulle kunnat ifrågasättas. På grund av vad sålunda anförts anser jag mig böra förorda, att ifrågavarande kraftstation redan från början utbygges för en kapacitet av normalt 15,000 kilowatt på sätt vattenfallsstyrelsen föreslagit. Då enligt ovanberörda avtal med Umeå stad kraftstationen skall leverera energi till staden från och med den 1 juli 1926, torde någon nedsättning icke lämpligen böra vidtagas i det av styrelsen för fortsättande av arbetena å kraftstationsbyggnaden för budgetåret 1925—1926 äskade beloppet, 4,000,000 kronor.

Vad slutligen angår den av vattenfallsstyrelsen berörda frågan om tillhandahållande av kraft åt trakterna omkring Ängermanälven, torde i avvaktan på resultatet av den hos styrelsen pågående utredningen angående tillgodoseende av kraftbehovet därstädes något uttalande från min sida ej vara erforderligt. Jag vill emellertid i detta sammanhang omnämna, att vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 6 december 1924 anmält, att styrelsen på anhållan av länsstyrelsen i Västerbottens län verkställt vissa förberedande undersökningar rörande kraftfrågorna i nämnda län samt meddelat länsstyrelsen, under vilka allmänna förutsättningar vattenfallsstyrelsen skulle kunna distribuera kraft från en kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven, därest en sådan bleve av statsmakterna beslutad. Under förutsättning att den fortsatta utredningen av denna kraftfråga skulle giva vid handen, att en utbyggnad av ett statens vattenfall i dessa trakter borde komma till stånd, kunde det möjligen bli nödvändigt att redan inom den närmaste framtiden framlägga förslag om detta kraftstationsbygge.»

Vattenfallsstyrelsens ifrågavarande förslag avser, att kraftstationen vid Norrforsen skulle anläggas efter en något utvidgad plan, varvid redan från början tub-intagens utsprängning skulle göras mera omfattande och de båda turbinerna tilltagas större än som tidigare förutsatts. På detta sätt skulle stationens leveransförmåga ökas från 12,000 till 15,000 kilowatt. Denna utökning av kapaciteten med cirka 25 % beräknas kunna genomföras utan att dock kostnaderna komma att stiga med mer än omkring 10 procent eller från 6,050,000 kronor till 6,690,000 kronor.

*Utskottets
utlåtande.*

Enligt vad verkställda utredningar utvisa, kan inom den närmast avsedda landsdelen (av elektrifieringskommittén benämnd »Ume älvs kraftdistrikt») energibehoven under den närmaste framtiden väntas växa till sådan storlek, att enbart med hänsyn till dessa en anläggning av nu angiven omfattning torde få anses motiverad. Redan av denna anledning anser sig utskottet kunna tillstyrka, att kraftstationen från början gives nämnda utvidgade kapacitet, desto mer som denna nu kan erhållas för en jämförelsevis ringa merkostnad, medan däremot framdeles för en liknande utvidgning måste förutsättas dyrbara ändringsarbeten.

Härtill kommer emellertid ytterligare att, på sätt av den lämnade utredningen närmare framgår, en omedelbar avsättning av hela det energibelopp, för vilket anläggningen projekterats, kan anses tryggad genom att en mindre del av kraften levereras längre söderut till trakten av Ångermanälven (Ådalen). Denna trakt räknas visserligen i allmänhet höra till det på vattenfall synnerligen rika Indalsälven—Ångermanälvens kraftdistrikt. För närvarande råder dock inom detta distrikt, trots den förefintliga rikedom på av staten och enskilda ägda kraftkällor, stor brist på elektrisk energi. Avtal har, såsom av vattenfallsstyrelsen i dess här återgivna skrivelse av den 29 januari 1925 upplyses, redan träffats om leverans av intill 2,300 kilowatt till en industri i Ådalen under förbehåll att koncession kan utverkas å erforderlig kraftledning. Genom denna leverans beräknas Norrforsanläggningens belastning bliva så ökad, att kraftpriset vid övriga leveranser från stationen enligt föreliggande kontrakt genomgående sänkes med 4 kronor per kilowatt och år.

I den i ämnet väckta motionen har nu hemställts, att tillsvidare beslut endast måtte fattas om anläggningens utförande efter den år 1924 av Kungl. Maj:t fastställda planen samt att anslag icke måtte lämnas till kraftledningens fortsättning till Ådalen. Utskottet, som icke kan biträda de i motionen anförda synpunkterna, vill framhålla, att det knappast rimligen torde kunna påfordras, att staten, i väntan på utformningen och genomförandet av andra planer på utbyggnad av vattenfall i dessa trakter, avstår från ifrågavarande avsättning av en begränsad kraftkvantitet till Ådalen. Enligt vad för utskottet upplysts, ställer sig denna leverans för staten ekonomiskt fördelaktig; med utlägg av en jämförelsevis obetydlig merkostnad för en förlängd kraftledning till Nyland vinnes en omedelbar gynnsam förräntning av Norrforsens kraftverk jämte därtill hörande distributionsnät. På detta sätt skulle också ett betydelsefullt stöd kunna lämnas en viss mindre del av konsumenterna inom Ådalen,

vilka för närvarande på grund av den i trakten rådande kraftbristen endast med svårighet kunna erhålla sina behov av energi tillgodosedda.

I avseende å den utsträckning av ovannämnda kraftledning söderut, som för ändamålet erfordras, är också att märka, att denna, enligt vad från vattenfallsstyrelsen påvisats, till största delen får karaktären av en naturlig och framdeles erforderlig kustledningslinje inom Ume älvs kraftdistrikt. Endast till en obetydlig del genomlöper denna ledning det område, som plägar anses hänförligt till Ångermanälven—Indalsälvens kraftdistrikt. Även vad detta sydligare belägna distrikt beträffar, torde ock ledningen framdeles, sedan kraftproduktionen inom detta distrikt rationellt ordnats, bliva till nytta såsom en sammanbindningslinje för utjämning av energitillgångarna inom de båda kraftområdena.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført får utskottet, som under punkt 25:o) avgiver förslag beträffande ifrågavarande motion, i vad den avser sänkning av anslaget för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten, nu hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å den av herr Hedin m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den avser statens kraftstation vid Norrforsen,

a) besluta, att *statens kraftstation vid Norrforsen* i Ume älv skall anläggas med maskininstallation för en effekt av normalt 15,000 kilowatt och för en beräknad kostnad av 6,690,000 kronor;

b) för *fortsättande av arbetena med nämnda kraftstation* för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten.

25:o) Kungl. Maj:t har (punkt 25) föreslagit riksdagen att för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 2,200,000 kronor.

[25.]

Såsom utskottet härovan under punkt 24:o) omförmält, har herr *J. Hedin* m. fl. i en inom andra kammaren väckt motion (nr 203) hemställt bl. a., att riksdagen måtte besluta, att reservationsanslaget å 2,200,000 kronor för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten sänkes till 1,800,000 kronor.

För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har 1924 års riksdag för budgetåret 1924—1925 anvisat ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I skrivelse den 27 september 1924 har vattenfallsstyrelsen för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1925—1926 äskat ett anslag å 3,000,000 kronor. Till stöd härför yttrar styrelsen:

»För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har för tiden intill den 1 juli 1925 beviljats 80,774,000 kronor av lånemedel. Den bokförda kostnaden för därmed utförda distributionsanläggningar uppgick den 1 augusti 1924 till omkring 76,300,000 kronor. Vid nämnda tidpunkt förefanns alltså ett disponibelt överskott av 4,474,000 kronor. De återstående kostnaderna för de anläggningar, som det åligger vattenfallsstyrelsen att utföra i samband med elektrifieringen av stambanan Stockholm—Göteborg, uppgingo vid samma tidpunkt till omkring 3,000,000 kronor. För fullbordande av redan beslutade anläggningar inom de äldre kraftverken erfordras omkring 550,000 kronor och för utförande av distributionsanläggningar i anslutning till Norrfors kraftstation för överenskomna energileveranser bland annat till städerna Umeå och Örnsköldsvik omkring 1,000,000 kronor. Om för ännu icke beslutade anläggningar och oförutsedda ändamål beräknas ett belopp av 2,924,000 kronor, skulle under tiden 1 augusti 1924—1 juli 1926 i distributionsanläggningar komma att nedläggas följande summor:

för järnvägslektrifieringen	kronor 3,000,000: —
» redan kontrakterade leveranser från Norrfors kraftverk	» 1,000,000: —
» fullbordande av andra beslutade anläggningar	» 550,000: —
» ännu icke beslutade anläggningar	» 2,924,000: —
<hr/>	
Summa kronor	7,474,000: —

Då som ovan nämnts den 1 augusti 1924 ännu återstod oförbrukat av förut beviljade anslag 4,474,000 kronor, erfordras sålunda för budgetåret 1925—1926 ett nytt anslag å 3,000,000 kronor.»

Ifrågavarande av vattenfallsstyrelsen begärda belopp av 3,000,000 kronor har departementschefen ansett kunna nedsättas till 2,200,000 kronor.

Under hänvisning beträffande ovannämnda motion till vad utskottet härom under punkt 24:o anfört, får utskottet, som icke finner någon sänkning i det av departementschefen förordade beloppet, 2,200,000 kronor, böra vidtagas, tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den av herr Hedin m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den avser nu förevarande anslag, må för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten* vid statens kraftverk för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 2,200,000 kronor.

*Utskottets
yttrande.*

Sättet för
anslagens
täckande.

26:o) Utskottet, som under punkt 14:o) härövan framställt förslag om anlitande av rusdrycksmedelsfonden för anskaffning av medel till inlösen av vissa järnvägshotell, kommer i övrigt beträffande sättet för täckande av de utav utskottet ovan tillstyrkta anslagen att framdeles under riksdagen avgiva yttrande; vilket utskottet skolat härigenom för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 17 februari 1925.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *H. F. Lamm*, *J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist*, *C. G. Ekman*, *J. G. Walles*, *C. I. Asplund*, *J. Jeansson* och *J. B. Johansson* i Fredrikslund;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *J. D. Norman*, *O. Olsson* i Kulenbergstorp, *A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *P. M. Olsson* i Blädinge, *S. Persson* i Fritorp, *E. G. E. Eriksson* i Stockholm och *A. Danielsson*.

Reservationer:

vid *punkt 24* (kraftstationen vid Norrforsen) av herr *J. D. Norman*, vilken ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Vattenfallsstyrelsens — — — — — 6,690,000 kronor.

Enligt — — — — till sådan storlek, att en anläggning av nu angiven omfattning torde få anses motiverad. Utskottet anser sig därför kunna tillstyrka, att kraftstationen från början gives nämnda utvidgade kapacitet, desto mer som denna nu kan erhållas för en jämförelsevis ringa merkostnad, medan däremot framdeles för en liknande utvidgning måste förutsättas dyrbara ändringar.

Däremot kan utskottet icke tillstyrka byggandet av en kraftledning söder om Örnsköldsvik. Vattenfallsstyrelsen meddelar visserligen, att den redan träffat avtal om leverans av kraft till industri i Ådalen utan annat förbehåll än att koncession lämnas för den erforderliga kraftledningen. Utskottet finner det anmärkningsvärt, att vattenfallsstyrelsen, med de tydliga direktiv som lämnats

i 1924 års proposition, vilken vann riksdagens bifall, och vari tydliggen utsagts, att med Norrforsens utbyggande avsågs att skapa ett kraftverk för Västerbottens kustland, likväl ansett sig kunna kontraktera om kraft mitt inne i ett annat kraftdistrikt, som självt har riklig tillgång på kraft. Detta kan icke vara ägnat att befrämja planmässigheten i kraftledningsnätets utveckling i dessa trakter. Det bör i detta sammanhang erinras om att departementschefen i förra årets proposition rörande Norrforsen jämväl förutsatt, att vattenfallsstyrelsen skulle 'begränsa sitt medelsbehov under den närmaste tiden genom att beträffande de av riksdagen nyligen beviljade anslagen iakttaga all möjlig återhållsamhet, och *gäller detta särskilt nya distributionsanläggningar i sådana fall, där tvekan kan råda om lämpligheten av omedelbara åtgärder från styrelsens sida*'. Det hade därför varit naturligare, om vattenfallsstyrelsen beträffande kraftleveransen till Ådalen jämlikt i styrelsens instruktion möjliggjord väg undersökt, om icke kraftbehovet kunnat täckas på annat sätt, innan kontrakt om kraftleverans dit tecknats. Enligt vad utskottet erfarit planeras nu uppförandet av ett kraftverk vid Hammarforsen genom försorg av Sundsvalls stad och Hammarforsens kraftaktiebolag under medverkan beträffande ledningsnätet jämväl av andra kraftföretag i Sundsvallsdistriktet och Ådalen. Tillkomsten av detta kraftverk blir givetvis försvårat, om vattenfallsstyrelsen får fullfölja sitt uppsåt med kraftleverans från Norrforsen.

Ifråga om det träffade avtalet tar utskottet för givet, att vattenfallsstyrelsen icke kunnat helt bortse från möjligheten att få för kraftledningens byggande erforderliga medel beviljade av riksdagen.

Under återopande av vad utskottet sålunda anför, får utskottet, som under punkt 25:o) avgiver förslag beträffande ifrågavarande motion, i vad den avser sänkning av anslaget för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten, nu hemställa,

— — — — — »;

vid *punkt 25* (distributionsanläggningar m. m.) av herr I. D. Norman, vilken ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Under hänvisning beträffande ovannämnda motion till vad utskottet härom under punkt 23:o) anför, får utskottet, som finner en sänkning ungefärligen motsvarande anläggningskostnaden för en kraftledning Örnsköldsvik—Dynäs i det av departementschefen förordade beloppet, 2,200,000 kronor, kunna vidtagas, tillstyrkes den i ämnet väckta motionen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till den av herr Hedin m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den avser nu förevarande anslag, må för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten* vid statens kraftverk för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor.»

Bilaga 1.
(punkt 24:o))

Till riksdagens statsutskott.

Genom nådig remiss har vattenfallsstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande rörande motion nr 203 i riksdagens andra kammare av herr Hedin m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statens kraftstation vid Norrforsen i Ume älv. På grund härav får vattenfallsstyrelsen härmed anföra följande.

Då vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 7 mars 1924 hos Kungl. Maj:t föreslog utbyggnad av Norrforsen, hade vattenfallsstyrelsen endast undersökt kraftbehoven inom den närmast Ume älvs utlopp belägna delen av Västerbottens kustland, från Nysätra till Nordmaling. Det är av denna orsak, som vattenfallsstyrelsen i nämnda skrivelse endast berör distributionen inom detta område. I departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet rörande propositionen angående anläggande av Norrfors kraftverk motiveras detta visserligen med »kraftförsörjningen i Västerbottens kustland», liksom i vattenfallsstyrelsens framställning. Men det finns icke i propositionen något uttryck tydande på förbud att överföra Norrforskraft utanför länsgränsen. Vad i propositionen sagts om Norrfors kraftverks beroende av den lokala kraftavsättningen — inom Västerbottens kustland — är utan tvivel fortfarande riktigt. Men därav kan man givetvis icke draga den slutsatsen, att Norrfors kraftverk icke skulle hava någon uppgift att fylla utanför länsgränsen.

Då frågan behandlades i statsutskottet, hade Örnsköldsviks stad — efter propositionens avlämnande — förfrågat sig om kraft dels för stadens eget behov, dels för ett träsliperi, som planerades i staden. Detta meddelades muntligen i statsutskottet, varvid det särskilt från en representant för Västerbotten framhölls lämpligheten av att Norrfors-kraft överfördes till Örnsköldsvik. I statsutskottets utlåtande anges på grund härav: »Men dessutom föreligga, enligt vad i propositionen påvisats och ytterligare under utskottets behandling av ärendet styrkts, andra liknande stora leveransmöjligheter (utom Umeå stad) — exempelvis till träsliperier för tillverkning av mekanisk trämassa och andra industriföretag, vilka förbruka betydande kraftbelopp». På tal om utbyggnadsstorleken säger utskottet: »Det synes därför utskottet vara med ekonomiskt förutseende överensstämmande, att utbyggnaden äger rum efter det större alternativet, d. v. s. med kraftstationen förlagd till södra stranden, varigenom en leveransförmåga av 12,000 kilowatt skulle erhållas».

Vattenfallsstyrelsen anser statsutskottets ovanstående uttalanden innebära, att Norrforsverkets distribution icke skulle begränsas till »hemområdet», utan att utskottet förordade det större utbyggnadsalternativet, emedan det möjliggjorde kraftleverans utanför hemområdet och sannolikt skulle giva förbättrad förräntning av det i kraftverket nedlagda kapitalet.

Vid behandlingen inom riksdagens kamrar har intet framkommit, som motsäger denna styrelsens uppfattning.

Leveransen till Örnsköldsvik har möjliggjorts genom tillkomsten av ett träsliperi därstädes. Att kraft kunnat tillhandahållas från Norrfors — trots full förräntning av överföringsanläggningarna Norrfors—Örnsköldsvik samt ett normalt utgångspris i Norrfors — till ett pris väsentligt gynnsammare än det, som kunde ernås från en av Örnsköldsvik ifrågasatt egen kraftstation, får väl anses vara det bästa beviset för att överföringen till Örnsköldsvik är rationell.

Vad beträffar den i motionen omförmälda kraftleveransen till Ängermanälven, får vattenfallsstyrelsen meddela, att styrelsen träffat avtal om leverans av intill 2,300 kilowatt till en industri i Ådalen utan annat förbehåll, än att koncession lämnas för den erforderliga kraftledningen. Nämnda industri erhåller visserligen f. n. ungefär hälften av detta effektbelopp från en enskild leverantör, men har uppgivit sig icke kunna påräkna leveransens förlängning, då avtalet härom om 1 $\frac{1}{2}$ år utlöper, än mindre kunna erhålla det ytterligare kraftbelopp, varav den har behov. Det kraftpris, styrelsen erhållit av denna abonnent, medger full förräntning och amortering jämväl av den på grund av denna leverans behövlige kraftledningen. Det är sålunda så mycket högre än kraftpriset i Örnsköldsvik som motsvarar den större överföringslängden.

Leveransen till Ådalen är en indirekt följd av leveransen till Örnsköldsvik. Den hade givetvis aldrig ifrågasatts, om icke ledningen till Örnsköldsvik beslutats på grund av avtalet med Örnsköldsvik. Leveransen till Ådalen har visserligen icke varit berörd, varken i propositionen eller i statsutskottet, därför att någon tanke på dylik leverans då icke existerade. Men densamma medför så väsentliga fördelar både för Norrfors kraftverk, för dess konsumenter i allmänhet och för det företag, som skall använda kraften, att vattenfallsstyrelsen ansett det fullt berättigat att fortsätta ledningsnätet ned till Ådalen.

Genom den sålunda kontrakterade Ådalsleveransen blir nämligen kraftstationens belastning så ökad, att enligt bestämmelserna i tidigare tecknade kontrakt priset för kraften nedgår med 4:— kr. pr kilowatt och år. Den bättre utnyttjningen medför bättre räntabilitet för Norrfors kraftverk, och konsumenten får sitt behov av kraft till lågt pris tryggt.

Kraftledningen mellan Örnsköldsvik och Ängermanälven, som enligt vad ovan nämnts kan amorteras redan genom det nu träffade avtalet, kan emellertid dessutom komma till användning för transitering, om ock i jämförelsevis blygsam omfattning, av i enskilda kraftstationer genererad effekt för förbrukning av andra industrier. För någon överföring av större energibelopp till Ängermanälven kan den däremot ej tjäna.

För närvarande äro följande kraftbelopp avsatta:

Umeå stad	5,500 kilowatt
Örnsköldsviks stad	350— 1,000 „
Träsliperi i Örnsköldsvik	2,500— 3,500 „
Ådalen	1,800— 2,300 „
Summa	10,150—12,300 kilowatt
Inclusive överföringsförluster	10,800—13,100 „

Det nu avsatta kraftbeloppet utgör vid starten 10,800 kilowatt, men torde redan efter ett år vara uppe i 12,000 å 13,000 kilowatt.

Såsom i propositionen angives, kan den av föregående års riksdag beslutade stationen avgiva normalt 12,000, maximalt 13,750 kilowatt. Den motsvarar alltså ungefär den nuvarande kraftavsättningen.

De 3,000 kilowatt, som genom den nu föreslagna ökningen kunna utvinnas, torde omedelbart vinna avsättning, varvid högst 1,500 kilowatt avses för avsättning söder om Örnsköldsvik.

Då man erhåller den föreslagna ökade storleken av Norrforsanläggningen till ett så billigt pris, att, enligt vad i propositionen upplyses, det utgör högst 213:— kronor per kilowatt, motsvarande en årskostnad av högst c:a 20:— kr. per kilowatt och år, har styrelsen ansett det ur nationalekonomisk synpunkt alldeles självklart, att en dylik utvidgning bör komma till stånd, eftersom avsättning visat sig förefinnas för större kraftbelopp än som kunde tagas i beräkning vid frågans behandling vid 1924 års riksdag. Det borde väl icke ens från

motionärernas sida vara något att erinra mot, att man genom kraftverkets förstoring erhåller en under alla förhållanden synnerligen billig kostnad å den tillkomna effekten. På samma gång denna medför en nedsättning i abonnenternas kraftpris, komma de anslutna industriernas konkurrensmöjligheter därigenom i viss mån att stärkas. Ej heller lär det väl kunna anses vara något fel, att man härigenom skulle ernå bättre förräntning av de av staten nedlagda kostnaderna för vattenfallets inköp och för dess utnyttjande.

Vad angår motionärernas påpekande, att elektrifieringskommittén i sina riktlinjer för kraftförsörjningens framtida ordnande icke funnit behov föreligga av en kraftledning mellan Ume älv och Ådalen, vill vattenfallsstyrelsen endast framhålla dels att kommittén, i vilken undertecknade Hansen och Borgquist voro ledamöter, själv förklarar sina riktlinjer motsvara endast *en* lösning av problemet bland många andra, dels att här ej är fråga om någon *större* överföringslinje på nämnda sträcka, dels slutligen att kommittén givetvis icke vid upprättande av sina planer kunde hava kännedom om de speciella faktorer, som numera gjort kraftledningen Norrfors—Örnsköldsvik—Nyland (Ådalen) lämplig.

Då vattenfallsstyrelsen i anslutning till vad ovan sagts varken kan finna några formella eller reella skäl mot bifall till Kungl. Maj:ts proposition om det för kraftstationens förstoring erforderliga ökade anslaget, och då beställning av maskineriet för anläggningen måste ske utan uppskov för att kraftstationen skall kunna bli färdigställd inom beräknad tid, får styrelsen hemställa, att statsutskottet måtte avstyrka motionärernas hemställan och tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition i oförändrad form.

Motionärerna hava dessutom hemställt om nedsättning i det av Kungl. Maj:t begärda reservationsanslaget för vattenfallsstyrelsens distributionsanläggningar. Styrelsen vill med anledning därav framhålla, att styrelsen hos Kungl. Maj:t begärt uppförande av ett anslag av 3,000,000 kr., men att Kungl. Maj:t i propositionen redan nedsatt detta belopp till 2,200,000 kr. Med hänsyn härtill och till vad förut anförts beträffande Norrforsverkets distributionsområde får styrelsen härmed hemställa, att statsutskottet ville avstyrka motionärernas förslag jämväl i denna del.

Stockholm den 29 jan. 1925.

F. VILH. HANSEN.

W. Borgquist.

Sam Malmfors.